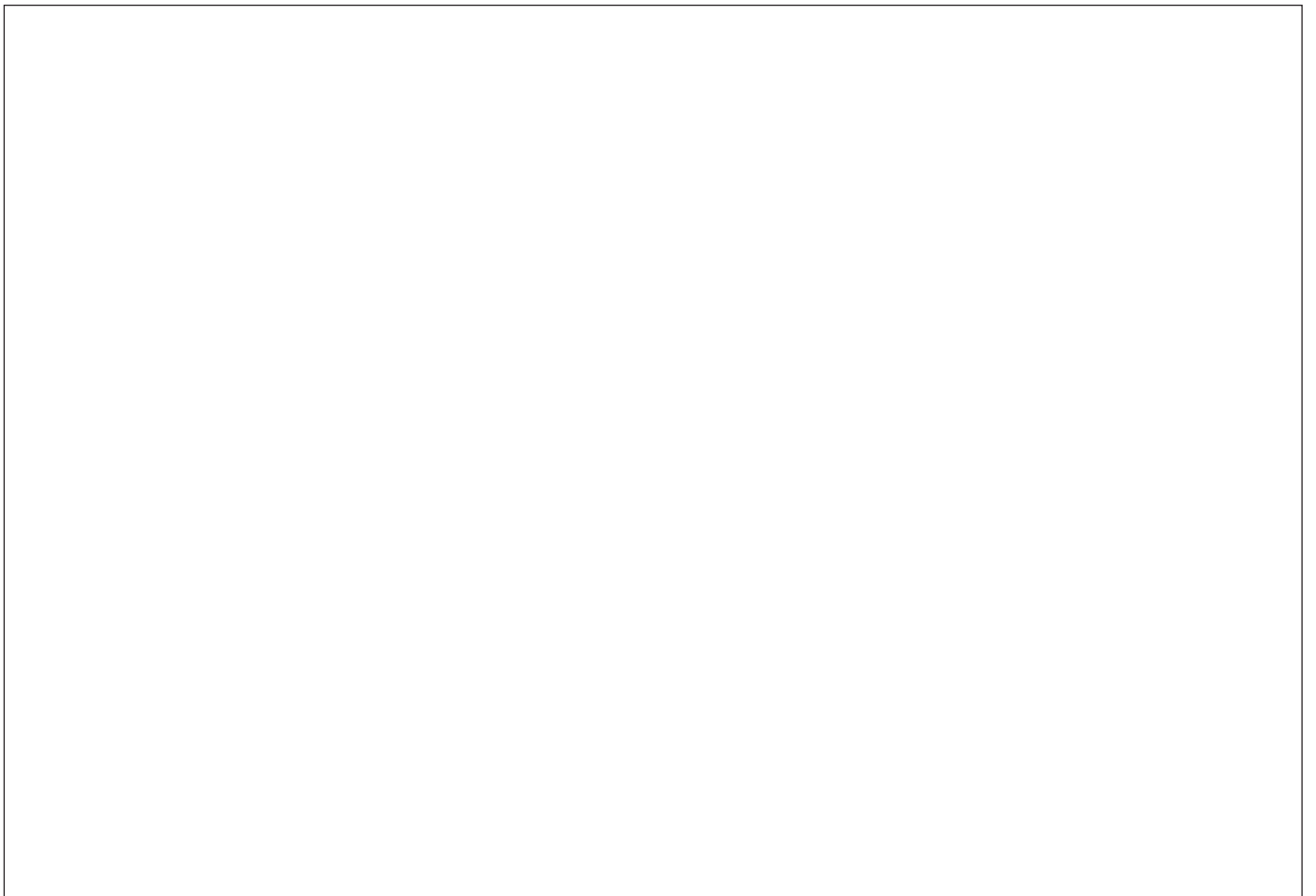

Hoe leren denken

(advertentie)

(advertentie)

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr.50 • December 1994

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Redactiesecretariaat

Diana De Caluwé
Anny Lecocq

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Dirk Vercampt
Vormgeving: Artefact

Verantwoordelijke uitgever

Daniël Vandenbergh, leidend
ambtenaar A.O.V.

Abonnement (10x per jaar): 300 fr.
Alle Vlaamse leerkrachten, PMS-
medewerkers enz. (van elk net en
van elk niveau) krijgen KLASSE
gratis. Adreswijzigingen uitsluitend
regelen via de eigen schooladmini-
stratie.

KLASSE

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel

Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. secretariaat 02-211 46 58
Tel. abonnementen 02-211 46 62
Tel. publiciteit 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

VIJF JAAR KLASSE

«Eens benieuwd hoe lang ge het hier
volhoudt», zei de toenmalige directeur-
generaal tegen de pas aangemonster-
de redactie van het nieuwe blad, vijf jaar
geleden. Enkele weken later lag het
eerste nummer van KLASSE in de scho-
len. Het werd er druk gelezen maar er
waren altijd veel te weinig exemplaren.
Sinds dit jaar krijgen alle Vlaamse leer-
krachten het blad gratis in de bus. Met
een oplage van 150.000 exemplaren is
KLASSE één van de grote tijdschriften
van Vlaanderen geworden. En het is
uniek in Europa.

«Alleen sterke organisaties kunnen een
eigen vrij en onafhankelijk blad aan»,
lezen we in een standaardwerk over
communicatie. Blijkbaar is het Departement
Onderwijs zo'n organisatie. Daarom
is ook iedereen die daar bij betrok-
ken is (u dus), welkom op het verjaardags-
feestje. Met dank voor de steun en
het vertrouwen.

IN DIT NUMMER

**Een reis door het hoofd van
de leraar. p.4-11**

4-11

Hoe leraars denken

Waar leerlingen zoal aan denken en hoe ze dat doen, weten we al langer. Maar leerkrachten? Toch hanteren ook zij blijkbaar specifieke denkinhoud en denkprocessen. Wat speelt er zich af in hun hersenen terwijl ze hun beroep uitoefenen? En hoe merk je dat? De resultaten van recent onderzoek naar *teacher thinking*. Een denkbeeldige reis door het hoofd van de leraar.

24-25

De kapitein van het schip

Secretaris-generaal *Georges Monard* leidt nu acht jaar het Departement Onderwijs. Toen KLASSE ermee begon ondervroegen we hem over de grote plannen die toen op stapel stonden. Vijf jaar later is het tijd voor een nieuwe confrontatie.

26-27

Op uw gezondheid

Leg in elke school een groententuin aan. Overbrug de afstand tussen twee leslokalen al joggend. Gooi de snoep- en drankautomaten buiten. Het zijn maar enkele van de tientallen suggesties voor een gezonde school als reactie op de vorige KLASSE over gezondheid.

**Fruitautomaten op elke
gezonde school? p.26-27**

28-29

De integratie is begonnen

Een duizendtal gehandicapte leerlingen volgen nu al geïntegreerd onderwijs. Ze krijgen les in een gewone school en ontvangen daar ook extra begeleiding. Maar de integratie loopt nog niet overal van een leien dakje.

**Nederlandse scholieren in
Vlaanderen: grensverleg-
gend? p.30-31**

30-31

Nederlandse scholieren in Vlaanderen

Steeds meer Nederlandse scholieren steken de grens over om les te volgen in een Vlaamse school. Kleuters worden elke morgen naar Vlaanderen gebracht, oudere studenten hebben zelfs een eigen pendeldienst ingelegd. Een reportage.

32-33

Echtscheiding

In elke klas zitten kinderen van gescheiden ouders. Nu de echtscheidingsprocedure grondig gewijzigd is verandert er ook een en ander voor de kinderen. Soms is de leerkracht voor hen nog de enige vertrouwenspersoon.

En ook...

- Het niveau stijgt. Lerend Vlaanderen. p. 12
- Lerarenopleiding. Nieuwe kansen. p. 13
- Journaal. Geflitst op de snelweg van de onderwijsactualiteit. p.14
- Klasse-idee. Duizenden lezers kunnen meevieren met 5 JAAR KLASSE. p.15-22
- Signaal. Van de ideale les tot auto's voor de schoolpoort. p.23
- De infolijn. Voor de ene een vraag, voor de andere een weet. p. 34

Diep in g

VIZIER

Vraag het eens aan een verkoper in een kledingzaak, aan verzekeringsmakelaars of aan dokters en verpleegsters. Zij herkennen meteen een leraar als klant of patiënt. Het zijn niet altijd «gemakkelijke» mensen. Leraars stralen blijkbaar iets uit wat hen in de maatschappij snel herkenbaar maakt. Hoe komt dat? Waarschijnlijk ligt het niet aan het uiterlijk of aan het gedrag van de leraar maar aan zijn manier van denken. Zijn beroep dwingt hem blijkbaar om bepaalde typische denkprocessen te hanteren. Hij staat voortdurend voor een kritisch oordelend publiek en moet op zijn eentje honderden kleine en grote beslissingen nemen per dag. Hij wil anderen iets leren en mag vooral zelf niet falen. Hij ontwikkelt strategieën en denkpatronen om invloed uit te oefenen op zijn omgeving want hij wil impact hebben. De jongste jaren is het specifiek denkproces van leerkrachten nauwkeurig onderzocht. Het studie-object heet *Teacher Thinking*, het denken van de leraar. KLASSE zet de resultaten van dit recent internationaal onderzoek even op een rijtje. Onze gids is *Jean-Pierre Verhaeghe* (Universiteit Gent) die het daar in zijn recente doctoraatssthesi van meer dan duizend bladzijden o.a. over heeft. Waar leerlingen zoal aan denken en hoe ze dat doen, weten we al langer. Maar leer-

edachten

krachten? Het is toch wel verrassend vast te stellen hoeveel men weet over inhouden en patronen van wat zich in het hoofd van de leraar afspeelt, zonder dat hij zichzelf daar blijkbaar bewust van is.

We overlopen de inzichten in drie stappen. Eerst de denkinhoud en -processen zoals die uit het *teacher thinking onderzoek* naar voren komen. Dan een specifiek effect: de zichzelf waarmakende voorstelling. En ten slotte de eigen stijl van leraars en de invloed die ze blijkbaar willen uitoefenen. Waarbij ook duidelijk wordt dat leraars niet onder één hoedje te vangen zijn.

Uiteraard houdt elke veralgemeening gevaren in en is elke mens uniek. Dat weten de onderzoekers ook. Toch laat een indringend beroep als dat van leraar zeker specifieke sporen na. Misschien herkent u uzelf (of minstens één van de collega's) in wat volgt. Om dat te toetsen legden we dit VIZIER net voor publikatie ervan ook voor aan een aantal willekeurig gekozen leerkrachten. Met hun reacties ronden we het dossier af.

Het is niet denkbeeldig dat u op deze reis door het hoofd van de leraar bekende demonen, oude stokpaardjes of nog niet begane wegen ontdekt. Maar uiteindelijk denkt iedereen er het zijne van. Goede reis. ■

Waar denken leraars precies aan tijdens het lesgeven? Welk proces speelt er zich af in hun hersenen? Waar zitten de knopen en hoe proberen ze die te ontwarren? Eén gek kan meer vragen dan honderd wijzen kunnen beantwoorden.

De knoop in het denken

Het is nauwkeurig onderzocht en wat u al met de natte vinger voelt, wordt door de onderzoekers Clark en Peterson bevestigd: tijdens het lesgeven gaan meer dan de helft van de gedachten van de leraar uit naar... de leerlingen. Dappere tweede, toch nog goed voor een vierde van de gedachten, is de manier van lesgeven, de te volgen werkwijze of te nemen stappen. En dan volgen er nog drie categorieën, telkens goed voor iets minder dan tien procent van de gedachten: de leerinhouden, de leerdoelen en de leermiddelen. Daar zit de leerkracht dus mee in zijn hoofd. Leuk is dat geen enkel onderzoek melding maakt van *off task*-gedachten (het eerstvolgende avondje uit, bijvoorbeeld). Ook blijken leerkrachten maar heel weinig te denken aan hun eigen persoon, hun fysieke toestand of de concrete klasomgeving.

Hersenactiviteit

De leraar denkt dus vooral aan de leerlingen. Onder die vlag varen weliswaar vele gedachten. Dat kan gaan van gedragsobservatie («Wat doet Wim nu weer?») en verwachtingen tot inschattingen of de leerlingen de leerstof wel begrijpen. Leerkrachten zijn voortdurend aan het denken. Marland en Osborne maakten een grondige *case-study* van wat één leerkracht tijdens het lesgeven zoal dacht. Misschien herkent u de prioriteiten wel. Zo'n 25 % van de gedachten gaan naar waarnemingen: leerlingen die heen en weer lopen, hun vinger opsteken, aandacht vragen enz., 16 % zijn tactische overwegingen. Het gaat daarbij nauwelijks om de globale

opbouw van de les maar om concrete voorvallen om de les vlot te laten verlopen («Heeft iedereen een werkblad?»). Nog eens 16 % van de gedachten zijn voorbehouden aan reflecties over wat er tot dan toe al gebeurd is («Hoeveel tijd heb ik nog?», «Heb ik de onderbrekingen goed opgelost?»). 15 % van de hersenenactiviteit gaat naar interpretaties van wat er gebeurt («Waar zijn de leerlingen mee bezig? Hoe voelen ze zich? Waar denken ze aan?»). Dit onderdeel blijkt een grote invloed uit te oefenen op de rest van het denken. Het bepaalt bijvoorbeeld in grote mate de besluitvorming over de nog te volgen tactieken.

13 % van de denktijd gaat naar de vooruitblik. De leerkracht anticipeert dan op wat later in de les nog moet gebeuren. Naar de uiteindelijk beoogde leerresultaten of doelstellingen van zijn les gaan maar 7 % van zijn gedachten. En helemaal achteraan staan zijn eigen gevoelens. Die vormen tijdens de les 5 % van zijn bekommernis.

Onvoorspelbaar

Tot hiertoe ging het uitsluitend over de denkin-

houden, datgene waaraan de leraar denkt. Even belangrijk is uiteraard de specifieke manier van denken, de denkprocessen die zich in zijn hoofd voltrekken. Volgens sommige onderzoekers is er één hersenenactiviteit die dominant aanwezig is: leraars zijn *decision makers*. Volgens hen is het nemen van beslissingen tijdens de les het belangrijkste denkproces. Leerkrachten moeten voortdurend keuzes maken en onmiddellijk be-

slissen. Als we het begrip «beslissing» ruim opvatten, kunnen we stellen dat aan zo wat elk van de hoger genoemde denkprocessen (waarneming, tactische overweging, interpretatie...) een of andere vorm van beslissing gekoppeld is. Vaak gaat het dan wel over «beslissingen» van het type: «Ga ik nu tussenkomen of niet?». Zo ruim opgevat nemen leerkrachten gemiddeld één keer om de twee minuten een beslissing. Waarom moeten zij zo vaak opnieuw beslissen en kunnen zij niet uitsluitend op routine drijven, zoals in heel wat andere beroepen? Ook dat is onderzocht. Aan de basis van de meeste beslissingen ligt, anders dan bij pakweg buschauffeurs, een of andere niet-tolereerbare gebeurtenis (een fout antwoord, wangedrag enz.). Toch blijken soms tot de helft van de beslissingen op grond van heel wat andere aanleidingen tot stand te komen. Het leven van de leraar in de klas is onvoorspelbaar en de keuzes waarvoor hij telkens opnieuw geplaatst wordt zijn zeer verscheiden.

Of hij ook de juiste beslissingen neemt hangt er nog van af. Minder efficiënte leraars blijken bijvoorbeeld vooral rekening te houden met een veelheid aan details en reageren vooral op negatieve gebeurtenissen. Hun meer efficiënte collega's daarentegen slagen erin waarnemingen van gelijke aard te groeperen en daar selectief op te reageren. Vaak voorkomend en het minst efficiënt van alles is dit denkproces waarin u zichzelf hopelijk niet herkent: een ongewenste toestand vaststellen, alternatieve handwijzen voor ogen hebben en dan toch maar besluiten voort te doen zoals u bezig bent.

Zes knopen

Als we het denken van leerkrachten en het nemen van beslissingen bestuderen komt telkens één belangrijk gegeven terug: leerkrachten worden in hun beroep vaak voor dilemma's geplaatst. Ze hebben daarbij zagezegd de keuze maar als ze één mogelijkheid kiezen, verwerpen ze daarmee de andere. En vaak vinden ze die even wenselijk of waardevol. Streven we gelijkheid of uitmuntendheid na? Werk ik rond de interesse van de leerlingen of kies ik de voorgeschreven leerstof? Het hoeft niet eens altijd over grote denkprincipes te gaan.

Dergelijke dilemma's zijn één van de typische knopen in het leraarsdenken: in een kringetje draaien, geen oplossing vinden, spanning opbouwen en uiteindelijk met negatieve gevoelens of gedragingen naar buiten komen.

Die knopen in het denkproces zijn vrij nauwkeurig in kaart gebracht. Het zijn er zes. Iedere leerkracht zal er wel een aantal van herkennen.

1. *In de knoop met de werkelijkheid.* Dit is de eenvoudigste en tegelijk de meest voorkomende. Er is een tegenstelling tussen de eis van de leraar en de gang van zaken in de klas. De leraar blijft bijvoorbeeld maar denken dat Jan op zijn plaats moet blijven zitten, terwijl Jan voortdurend rondloopt.

2. *In de knoop met het verleden.* Dit innerlijk conflict slaat op een gebeurtenis die weliswaar voorbij is maar die het denken van de leerkracht blijft beheersen. Hij blijft bijvoorbeeld maar denken dat die ene leerling niet zo onbeschoft had mogen zijn.

3. *In de knoop met wat komen moet.* De logische tegenhanger van de vorige knoop, al komt hij blijkbaar iets minder voor. Het gaat hier om anticipaties die verlamdend werken. («Ze gaan me weer proberen de duivel aan te doen», bijvoorbeeld.)

4. *In de knoop met een dilemma.* Hier komen twee zelfopgelegde normen met elkaar in conflict. Het is meteen de moeilijkste knoop om te ontwarren.

5. *In de knoop met een tegenstrijdigheid.* Dit komt al veel minder voor maar toch. Het gaat erom dat een leerkracht zichzelf een norm en tegelijk de logische tegenstelling ervan oplegt. («Ik mag het mij niet aantrekken» en «Ik moet het mij aantrekken want dit kan niet meer door de beugel».)

6. *In de knoop met een paradox.* In dit geval legt de leerkracht zichzelf een norm op waaraan hij niet kan voldoen, precies omdat hij die zich bewust oplegt. («Ik moet mij volledig spontaan gedragen!»). Als dat zo nodig moet is het niet meer spontaan.)

Op hol slaan

Men onderzocht ook bij welke gedachteninhouden het denken het meest in de knoop slaat. Het resultaat is verrassend voor de onderzoekers maar misschien niet voor u. De gedachten die het meest (zo'n 80 %) aanleiding geven tot zo'n knoop hebben betrekking op de collega's leerkrachten en op het schoolhoofd. Als het hoofd van de leraar op hol slaat zijn zij daarvan de grootste oorzaak. Op de derde plaats (70 %) komen gedachten over wat aan de leerlingen kan worden toegestaan of wat hen moet worden verboden. Daarna volgt het denken aan de aandacht of verstrooidheid van de leerlingen (65 %). Er is blijkbaar maar één denkinhoud die beduidend minder tot een knoop aanleiding geeft: de leerinhouden van de les. Daar maakt een leraar zich nog het minste zorgen over.

Het is dus blijkbaar van uitzonderlijk belang aandacht te besteden aan de relatie met directie en collega's. Dat gebeurt nu nog te weinig.

JEAN-PIERRE VERHAEGHE: «Het belletje moet misschien vooral bij de pedagogische begeleiding en de navorming rinkelen, in het bijzonder in de navorming van directieleden of de begeleiding op systeem-niveau (leren in team werken). Men speelt nogal gemakkelijk de zwarte piet door naar de opleiding, terwijl die opleiding niet meer kan dan aspirant-leerkrachten met een zekere basiscompetentie uitrusten. Die moet zich dan nog verder ontwikkelen in de praktijk, ondersteund door begeleiding en navorming.»

Uit de knoop

Leerkrachten reageren op de meest verscheiden manieren als ze in de knoop zitten. Sommigen gaan zich heel autoritair opstellen, anderen juist heel tolerant. In ieder geval blijken leerkrachten die in een dergelijke knoop verstrikt raken dezelfde reacties te vertonen als leerkrachten die lijden onder stress. Ze gaan de leerlingen meer negeren en minder positief behandelen. Ze schakelen over op een manier van handelen die afwijkt van hun gewone manier van doen en soms zelfs haaks staat op hun eigen overtuiging. De meest gebruikte manier om weer uit de knoop te geraken is het *verwijderen van datgene wat met de eigen eisen in conflict komt*. Dat kan op drie manieren: de situatie proberen te veranderen (bijvoorbeeld roepen dat de leerlingen stil moeten zijn); de eigen definitie van de situatie veranderen (zichzelf bijvoorbeeld voorhouden dat die leerling eigenlijk niet de les wil verstoren maar gewoon om aandacht vraagt) of de eigen regels veranderen (zichzelf bijvoorbeeld voorhouden dat een minder uitgewerkte lesvoorbereiding niet betekent dat men een slechte leraar is). Het zijn stuk voor stuk indirecte pogingen om het conflict op te heffen. Ze kunnen niet beletten dat de leerkracht in de toekomst in precies dezelfde knoop verstrengeld raakt. De meest radicale manier om knopen in het eigen denken te ontwarren is echter deze: ermee stoppen zichzelf voortdurend dwingende eisen op te leggen.

De eerste stap daarvoor is een onderscheid leren maken tussen de *objectieve moeilijkheid* die zich voordoet en het *subjectieve gevoel* met iets verschrikkelijks te maken te hebben: «Stel dat ik inderdaad op het einde van de les niet alle geplande leerstof behandeld heb, wat zijn daar dan de reële gevolgen van?» Op die manier gaat men de situatie relativeren en realistisch bekijken. Daardoor komt er vaak al meteen ruimte voor een creatieve aanpak. Het is maar omdat een leerkracht verstrikt geraakt in zijn eigen dwingende eisen dat zijn denken in de knoop slaat. Hij is dan niet meer in staat de situatie op een onbevangen manier te bekijken. Krampachtig en gespannen belandt hij in een negatieve spiraal en de knoop wordt steeds strakker gespannen. Dat heeft waarschijnlijk ook te maken met die andere eigenschap van veel leerkrachten: ze mogen *niet falen*. Wie zich van die dwanggedachte wil bevrijden zou moeten inzien dat het niet tot iets verschrikkelijks leidt als hij niet altijd aan de eisen voldoet die hij zichzelf heeft opgelegd. Een leerkracht mag falen. Hij is ook maar een mens. ■

Tilt bij gedachten aan collega's en directie.

Waar leerkrachten tijdens de les aan denken.

- 50 % ► de leerlingen
- 25 % ► manier van lesgeven
- 8 % ► leerinhouden
- 8 % ► de leerdoelen
- 8 % ► de leermiddelen

De hersenactiviteit van leraars tijdens de les.

- 25 % ► waarnemingen
- 16 % ► tactiek
- 16 % ► terugblik
- 15 % ► interpretaties
- 13 % ► vooruitblik
- 7 % ► doelstellingen
- 5 % ► eigen gevoelens

Het effect van de glazen bol

Als het over leerlingen gaat zijn de meeste leerkrachten goede voorspelers. Ze hebben snel gezien welk vlees ze in de kuip hebben en welke kans op slagen een leerling heeft. Dat is belangrijk. Het helpt hen op een adequate manier in te spelen op de verschillen tussen leerlingen. Maar soms lijkt het alsof ze bereid zijn de toekomst een handje toe te steken zodat hun eigen voorspelling nadien ook uitkomt. Een draai in het denken waaraan blijkbaar geen enkele leerkracht ontsnapt, al blijkt de ene daar toch meer last van te hebben dan de andere.

Het experiment: verdeel een groep leerlingen met hetzelfde IQ gewoon in twee klassen. Zeg tegen de ene leraar dat hij de slimme leerlingen krijgt en tegen de andere dat hij het met de domme zal moeten doen. Wat blijkt na verloop van tijd? De zogenaamde slimme leerlingen hebben veel meer geleerd, halen betere resultaten en gaan liever naar school dan de zogeheten domme leerlingen waar toch niets van te verwachten valt. De eerste leerkracht heeft zich een positief beeld van zijn leerlingen gevormd. Als ze een fout maken gaat hij op zoek naar het waarom; ze krijgen uitdagender opdrachten enz. De andere leerkracht heeft zich bij de situatie neergelegd en interpreteert een fout als «zie je wel, ze leren het nooit»; met alle gevolgen vandien.

Het effect moet niet meer worden bewezen. Het is in tientallen varianten uitgevoerd met hetzelfde resultaat. Meer dan 25 jaar geleden gebeurde dat voor het eerst. De onderzoekers *Rosenthal* en *Jackson* schokten er het onderwijsveld mee. Zij toonden aan dat het heel goed mogelijk is de leerprestaties en houdingen van leerlingen in positieve zin te beïnvloeden, louter en alleen door aan de betrokken leerkracht een positief vervalst beeld van de te verwachten prestaties van de leerlingen op te hangen. Daarvoor vervalsten zij de IQ-testresultaten van bepaalde leerlingen. Ze maakten de leerkrachten in het begin van het schooljaar dus iets wijs en op het eind van het schooljaar bleek een en ander nog waar te zijn geworden ook. Dit algemeen voorkomend denkpatroon in het hoofd van leerkrachten heet *self-fulfilling prophecy* of de zichzelf waarmakende voorspelling.

My fair lady

Het boek van Rosenthal en Jackson heet *Pygmalion in the classroom*. Daarmee verwijzen ze naar het toneelstuk van Shaw en naar de populaire musical *My Fair Lady*, allebei gebaseerd op de Griekse mythe waarin de beeldhouwer Pygmalion verliefd wordt op het beeld dat hij gemaakt heeft van een godin. De godin wordt door die liefde zo ontroerd dat ze het beeld tot leven wekt. Op dezelfde manier zou elke leerkracht een Pygmalion zijn. Het beeld dat hij van een leerling heeft komt ook tot leven en wordt uiteindelijk bewaarheid. Recente analyses hebben de invloed van het effect zelfs wiskundig vastgelegd. Verschillende onderzoekers komen daarbij tot dezelfde bevindingen. Gemiddeld over alle leerkrachten en over alle categorieën van leerlingen blijken verwachtingseffecten verantwoordelijk te zijn voor 5 tot 10 % van de verschillen in leerresultaten. Het gaat daarbij om het zogeheten netto-effect. De verschillen die kunnen worden verklaard door vroegere leerprestaties, intelligentie enz. zijn er dus al afgetrokken.

Hoe komen zo'n verwachtingseffecten dan tot stand? *JEAN-PIERRE VERHAEGHE*: «Niet door een soort van telepathie maar doordat verschillen in verwachtingen bij de leerkracht aanleiding geven tot subtiele verschillen in de omgang met leerlingen. Grosso

modo blijken leerlingen over wie de leerkracht negatieve verwachtingen koestert, minder positief benaderd te worden. Ze genieten een *minder positief klimaat* en ontvangen minder blijken van sympathie. Ze krijgen minder (of minder adequate) *feedback* en, in verhouding tot wat ze doen of presteren, meer negatieve en minder positieve opmerkingen. Als ze een vraag stellen krijgen ze minder (of minder adequate) uitleg en ze komen in de les minder aan het woord. Als ze aarzelen bij het geven van een antwoord, schakelt de leerkracht vlugger over naar een andere leerling.»

Negatief effect

Toch zijn de verschillen tussen leerkrachten groot. Bij sommige leerkrachten bepaalt het verwachtingseffect maar 1 % van de verschillen in leerresultaten, bij anderen gaat het tot 18 %.

Sommige onderzoekers (*Brophy* en *Good*) maken een onderscheid tussen drie types leerkrachten:

1. *Pro-actieve* leerkrachten hebben een heel sterk vooropgezet idee van wat met een bepaalde groep leerlingen te bereiken valt en hoe dat het best kan gebeuren. Vanuit die idee kneden zij hun leerlingen sterk in de richting van hun doelstellingen. Zij laten zich allermindst leiden door wat anderen over de groep of een leerling voorhouden. Dergelijke houding leidt in hoge mate tot positieve en wenselijke verwachtingseffecten.
2. *Over-reactieve* leerkrachten zijn daar het complete tegenbeeld van. Deze leerkrachten hebben vaste, stereotiepe en weinig soepele verwachtingen. Zij bouwen sterk voort op wat ze weten over vroegere prestaties van leerlingen en op wat over

hen gezegd wordt. Vooral laag-presterende leerlingen zijn bij deze leerkrachten het slachtoffer van negatieve verwachtingseffecten.

3. *Re-actieve* leerkrachten houden het midden tussen beide voorgaande types. Ze houden er min of meer soepele verwachtingen op na, die in zekere mate worden bijgestuurd naarmate de leerlingen zich ontwikkelen. De verwachtingseffecten die zich hier voordoen houden meestal de bestaande verschillen tussen leerlingen in stand. De meerderheid van de leerkrachten zou tot dit type behoren.

Positief zelfbeeld

De verwachtingen van de leraar beïnvloeden niet alleen de leerprestaties van de leerlingen. Ze hebben een even groot effect op het zelfbeeld van de leerlingen. Hoe positiever de verwachtingen van de leraar, hoe positiever het zelfbeeld van de leerling.

Het *self-fulfilling prophecy-onderzoek* toont aan dat de manier waarop leraars en leerlingen met elkaar omgaan in belangrijke mate wordt beheerst door het beeld en de daaruit voortvloeiende verwachtingen die leerkrachten en leerlingen van elkaar hebben. Het wijst er ook op dat de omgang tussen leerkracht en leerling niet per definitie voor alle leerlingen gelijk verloopt. Bestaande sociale verschillen worden in ons onderwijs blijkbaar niet opgeheven of overstegen maar integendeel meestal versterkt.

JEAN-PIERRE VERHAEGHE: «Dat is bij ons in Vlaanderen wellicht niet anders dan elders. Men kan zich bijvoorbeeld afvragen in hoeverre de vaststelling dat kinderen van laaggeschoolde ouders volgens hun leerkrachten in veel grotere mate met leer- en ontwikkelingsproblemen te kampen hebben en in grotere mate blijven zitten, niet berust op de werking van deze verwachtingseffecten.»

Censuur

Op welke manier we de negatieve invloed van het verwachtingsdenken kunnen beperken is nog de vraag. Sommigen kijken met een bijzonder kwaad oog naar de *leerlingdossiers*. De informatie die daarin staat (formele achtergrond, vroegere prestaties, testresultaten enz.) wekt al bepaalde verwachtingen en verhoogt de kans op negatieve verwachtingseffecten, zo wordt geopperd. Tegelijk wordt daarmee gepleit voor censuur op externe informatie over leerlingen. Uit onderzoek blijkt echter dat dergelijke informatie maar invloed heeft op de verwachtingen van de leraar als hij er kennis mee maakt vóór hij met de leerling enig contact van betekenis heeft gehad. In het andere geval blijken de eigen gedragsobservaties van de leerkracht een veel grotere invloed te hebben dan de gegevens in het dossier van de leerlingen. Over achtergrondinformatie beschikken kan dus nuttig zijn maar liefst nadat de leraar zelf onbevanging de kans heeft gehad om met de leerlingen kennis te maken. Op dezelfde lijn staan de vaak voorkomende gesprekken met leerkrachten die het jaar voordien aan de leerlingen hebben lesgegeven. Dergelijke gesprekken voert men beter als men de leerlingen zelf al heeft leren kennen.

Door leerkrachten externe informatie over hun leerlingen te ontzeggen, schakel je verwachtingseffecten overigens niet zonder meer uit. Ook de eigen gedragsobservaties van de leerkrachten kunnen al voldoende zijn om negatieve verwachtingseffecten te creëren. Belangrijk is hoe de leerkracht het gedrag van een leerling interpreteert en op welke gronden

hij die interpretaties baseert. Is Joris lui of zit hij hard na te denken? Dat valt vaak niet zonder meer te zien.

Madame Blanche

De leerkracht koestert andere verwachtingen naar gelang van het geslacht, de sociale achtergrond, de etnische afkomst, de voorgeschiedenis enz. van een leerling. In de loop van het jaar schakelt hij bovendien allerlei mechanismen in waardoor zijn verwachtingen ook uitkomen. «Maar», vraagt S. Blom zich af in zijn boek *Opvoeding als beroep*, «Als dat zo is en als dat mechanisme zo langzamerhand ook aan leraars bekend is, waarom heeft de leraar daar dan zo weinig invloed op? Vergeet hij het zo snel in de turbulentie van het dagelijks lesgeven?»

Waarschijnlijk wil geen enkele leerkracht bewust voor Madame Blanche doorgaan maar hij bekijkt zijn leerlingen blijkbaar onbewust door de (soms dikke, soms dunne) glazen bol van zijn eigen verwachtingspatroon. Met alle gevolgen vandien.

JEAN-PIERRE VERHAEGHE: «Het heeft ook veel te maken met de druk die leerkrachten tijdens het lesgeven ondervinden. Als leerkracht ben je er terecht om bekommerd dat de les erop vooruit gaat, dat je je programma afwerkt enz. Dat brengt leerkrachten er wel eens toe sommige leerlingen wat meer links te laten liggen dan strikt genomen goed voor ze is. Dat de leerlingen over wie de leerkracht het minst positieve verwachtingen koestert, dan eerder uit de boot vallen, mag ons niet verwonderen. Leerkrachten steunen bij het lesgeven in aanzienlijke mate op de medewerking van hun leerlingen. Leerlingen die vanzelf al minder op de voorgrond treden, creëren veeleer negatieve verwachtingen, waardoor ze uiteindelijk nog wat meer in de hoek worden gedrukt. Het is van de kant van de leerkracht uit lang niet steeds kwaad bedoeld, maar dat maakt de negatieve effecten, als die gecreëerd worden, er natuurlijk niet minder erg om.»

Slim en dom

Er is een eenvoudige methode om de omvang van verwachtingseffecten door leerkrachten enigszins te reduceren: ze van het fenomeen bewust maken. Uit onderzoek blijkt dat lesgevers die vóór een experiment bewust waren gemaakt van het gevaar van verwachtingseffecten, veel minder discrimineerden tussen zogenaamde domme en slimme leerlingen. Lesgevers die het gevaar niet kenden gaven veel minder *evaluatieve feedback* (zowel aanmoediging als kritiek) aan de zogenaamd domme leerlingen. Met een groots opgezet vormingsprogramma voor 742 leerkrachten van elk niveau toonde S. Kerman aan dat leerkrachten die zich bewust waren van hun eigen denkpatroon zich heel anders gingen opstellen in de klas. Hun verwachtingen veranderden weliswaar niet maar wel hun gedrag tegenover leerlingen die laag presteren. Na afloop van het experiment bleek dat de leerresultaten van 2000 leerlingen die vooraf als laagpresteerders waren geïdentificeerd er in belangrijke mate op vooruitgegaan waren. In de controlegroep met leerkrachten die zich niet van hun denkwijze bewust waren, bleven de laagpresteerders op hetzelfde niveau.

Om het effect van deze vaak voorkomende kronkel in het denken van de leraar te beperken, volstaat het blijkbaar al voor een groot stuk dat hij zich van het verschijnsel bewust is. ■

«Zie je wel, ze leren het nooit.»

Een leerkracht wil niet onopgemerkt voorbij gaan. Ook dat is blijkbaar een typische eigenschap van zijn denken en handelen. Hij wil invloed uitoefenen, impact hebben. Al zijn er op dit vlak grote verschillen. De ene leerkracht vindt dat het onderwijs in het algemeen en zijn persoonlijke inzet in het bijzonder niet op kan tegen andere invloeden. De andere vindt juist dat de school en hijzelf het grote verschil uitmaken in leren en leven van zijn leerlingen. Een wereld van verschil met belangrijke gevolgen voor hemzelf en voor zijn leerlingen.

De invloed van de leraar

Elke leerkracht heeft eigen subjectieve theorieën in zijn hoofd over de mogelijke invloed die de school en hijzelf kunnen uitoefenen op leerprestaties en houdingen van leerlingen. «Als het er echt op aan komt, kan de school of de leraar niet veel doen want de belangrijkste motivatie hangt af van de thuissituatie van de leerlingen», zegt de ene leraar. De andere is er juist van overtuigd dat als hij zich hard en efficiënt genoeg inspant, hij zelfs iets kan betekenen voor de moeilijkste en meest ongemotiveerde leerlingen.

Minder klachten

Uit alle onderzoeken naar de zogeheten *Teacher Efficacy* (de doelmatigheid van de leraar) komt naar voren dat het eigen denken van de leraar over de mogelijke invloed die hij (en vooral nog: de school in het algemeen) kan uitoefenen, een groot verschil uitmaakt. Leerkrachten met een zogeheten hoge doelmatigheidsbeleving reageren meer leerlinggericht, geven minder snel op als leerlingen fouten maken, klagen minder over problemen en stress, vertonen meer arbeidsvreugde en zijn meer vernieuwingsgezind. Hun leerlingen zijn ook sterker gemotiveerd en halen betere prestaties dan leerlingen die les krijgen van leerkrachten die weinig geloof hechten aan de mogelijke invloed die ze kunnen uitoefenen.

Dat heeft alles te maken met de houding die de leerkracht aanneemt in de les. Als hij gelooft in de invloed van het onderwijs en van zijn persoonlijke inzet, zal hij zich anders gedragen in de klas. Onderzoekers als *Ashton* en *Rand* stelden vast dat dergelijke leerkrachten op een positievere manier omgaan met de leerlingen. Ze volgen de leerlingen meer van nabij, geven hen meer individuele aandacht en gaan meer in op hun vragen en opmerkingen. Ze tonen ook in hun lichaamshouding een positievere ingesteldheid, maken minder gebruik van straf en laten leerlingen minder links liggen. Leerkrachten met *hoge doelmatigheidsverwachtingen* reageren bij een fout antwoord van een leerling duidelijk minder verwijtend en geven minder snel op met dóórvragen tot de leerling het snapt. Minder goed meekunnende leerlingen krijgen bij de leerkrachten dus meer kansen in de les.

Dat heeft alles te maken met de houding die de leerkracht aanneemt in de les. Als hij gelooft in de invloed van het onderwijs en van zijn persoonlijke inzet, zal hij zich anders gedragen in de klas. Onderzoekers als *Ashton* en *Rand* stelden vast dat dergelijke leerkrachten op een positievere manier omgaan met de leerlingen. Ze volgen de leerlingen meer van nabij, geven hen meer individuele aandacht en gaan meer in op hun vragen en opmerkingen. Ze tonen ook in hun lichaamshouding een positievere ingesteldheid, maken minder gebruik van straf en laten leerlingen minder links liggen. Leerkrachten met *hoge doelmatigheidsverwachtingen* reageren bij een fout antwoord van een leerling duidelijk minder verwijtend en geven minder snel op met dóórvragen tot de leerling het snapt. Minder goed meekunnende leerlingen krijgen bij de leerkrachten dus meer kansen in de les.

Kaars en bril

De onderzoekers *Rose* en *Medway* komen tot vergelijkbare resultaten. Zij volgden van heel nabij de houding en het gedrag van dertig leerkrachten in de klas. En wat blijkt? Bij leerkrachten die sterker geloven in hun eigen invloed en in die van de school vertonen minder leerlingen storend gedrag in de les. Die leerkrachten moeten ook minder berispingen maken en geven hun leerlingen meer mogelijkheden tot zelfstandig werken. De onderzoekers besluiten dat leerkrachten die geneigd zijn de oorzaak van gebeurtenissen (inclusief leervorderingen of gebrek daaraan) veeleer bij zichzelf te leggen, op zoek gaan naar meer effectieve

strategieën in de klas. Leerkrachten die niet geloven in de mogelijke invloed die ze kunnen uitoefenen, leggen de redenen voor eventueel falen sneller bij de leerlingen zelf en zijn ook niet gemotiveerd om op zoek te gaan naar strategieën die het leren en beleven van de leerlingen positief kunnen ombuigen. «Wat baten kaars en bril als den uil niet zien en wil?», redeneren zij.

Het verschil

Die manier van denken beïnvloedt zelfs de al dan niet autoritaire en bureaucratische houding van een leerkracht op school. Leerkrachten die een hoge dunk hebben van hun eigen beïnvloedingsmogelijkheden én van die van de school in het algemeen hebben een soepelere houding tegenover controle, gezag en tucht. Hun tegenpool wordt gevormd door leerkrachten die weliswaar sterk geloven in hun persoonlijke invloed maar niet in de algemene invloed van de school. Dergelijke leerkrachten stellen zich het meest autoritair en het meest bureaucratisch op.

Het is duidelijk dat de overtuiging van leraars over de invloed die onderwijs en zichzelf kunnen uitoefenen een grote rol speelt in hun denken en handelen.

Recent onderzoek van Midgley, Feldlaufer en Eccles breidt die wil tot beïnvloeding zelfs uit van het cognitieve (de leerprestaties) tot het affectieve leven van de leerlingen. Zo ongeveer het gevoel van: «Ik ben er zeker van dat ik als leraar een verschil maak in het leven van mijn leerlingen.»

Eigen stijl

U kent de traditionele indeling tussen zogeheten *progressieve* en *conservatieve* leerkrachten. Dergelijke tweedelingen werden tot voor enkele jaren nog algemeen gebruikt. Leerkrachten werden dan gesitueerd op een as tussen twee polen (leerstofgericht-leerlinggericht, autoritair-democratisch enz.). In het huidige onderzoek stelt men veel vragen bij een dergelijke *ééndimensionele benaderingswijze*. De opvattingen van leerkrachten blijken veel verscheidener en veel complexer te zijn. Er komen tal van combinaties voor die niet onder één dimensie te vangen zijn. Wel staat vast dat leerkrachten na enige tijd een eigen stijl ontwikkelen die vrij stabiel is en niet wisselt als onderwerp, vak of klas veranderen. Die eigen stijl wordt in grote mate bepaald door wat de leerkracht over een aantal dingen denkt, door de ideologie die hij aanleeft. Zijn stijl hangt samen met zijn visie op de mogelijkheden van leerlingen, op zijn eigen rol als leerkracht en op de aard van de na te streven leerdoelen. Die vaststelling heeft belangrijke gevolgen. De werkvormen of technieken van een leraar kunnen we dan immers niet beschouwen als ideologisch neutraal, d.w.z. zonder meer door elke leerkracht toe te passen, welke ook zijn visie op onderwijs is. Men kan leerkrachten immers geen werkwijzen aanpraten die manifest in strijd zijn met hun kijk op onderwijs.

Dieper graven

Wie over de concrete aanpak van een leerkracht wil praten zal daarvoor eerst wat dieper

moeten graven naar zijn visie op onderwijs en wat hij met dat onderwijs wil bereiken. Tips geven, structuren wijzigen of nieuwe handboeken invoeren... het zal allemaal weinig veranderen als men eerst niet fundamenteel doordringt tot het *onderwijsperspectief* van elke individuele leraar. Zijn uiterlijke stijl en taakopvatting is immers gebaseerd op een veel dieper liggende manier van denken. En leerkrachten die op het eerste gezicht dezelfde onderwijsfilosofie aankleven kunnen toch nog grondig verschillen. In een discussie is het daarom belangrijk na te gaan welk beeld een bepaald aspect (bijvoorbeeld orde houden) of principe (bijvoorbeeld differentiatie) bij de leraar concreet oproept. Die beelden vormen de concrete, van oorsprong visuele, basis van het centrale perspectief van waaruit elke leerkracht zijn onderwijsopdracht benadert. Die perspectieven komen niet alleen tot uiting in de uitleg die men geeft maar ook en vooral in wat men concreet doet. Wie het denken van de leraar wil begrijpen moet niet alleen luisteren naar zijn woorden maar ook beter kijken naar zijn daden. ■

Dit VIZIER is gebaseerd op bevindingen van Dr. Jean-Pierre Verhaeghe van de Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen aan de Universiteit Gent. «De vorming van leerkrachten inzake interactie en communicatie met leerlingen» (1994).

«Ik als leraar maak het verschil.»

«JA, DAT HERKEN IK.»

In hoeverre herkennen leerkrachten zich in het voorgestelde onderzoek? Om dat te weten stuurden we net voor publikatie een proefdruk ervan naar een aantal willekeurig uitgekozen leerkrachten. Typerend is misschien wel dat ze hun reactie bijna allemaal beginnen met te verwijzen naar een vermeende taal- of drukfout en er meteen wat verontschuldiging aan toevoegen dat ze niet anders kunnen dan daar op wijzen. Iemand op fouten wijzen is een voortdurende (en goedbedoelde) reflex. Enkele andere reacties.

- «Volgens vrienden en kennissen weet een leraar (ik dus) het altijd beter en moet hij altijd gelijk krijgen. Misschien klopt dat ook wel. *A teacher's job is never done*. Er is geen aan- en uitschakelaar voor dit beroep.»
- «Dat je de hele tijd met die leerlingen in je hoofd zit, is toch normaal. Je geniet het vertrouwen van ouders, directie, pedagogisch adviseurs enz. en je wordt ervoor betaald. Van een leerkracht wordt verwacht dat hij voortdurend optimaal presteert. Terugvallen op routine kan en mag niet. Elke leerling is anders en onvoorspelbaar.»
- «Ik geef het niet graag toe maar het klopt wel: ik wil niet falen. Het is toch allemaal behoorlijk belangrijk wat er op school gebeurt en we kunnen ons niet veel uitschuivers veroorloven.»
- «De negatieve invloed van het verwachtingsdenken tijdens klasseraden is mij in mijn korte loopbaan al sterk opgevallen. Er wordt heel gemakkelijk een etiket geplakt op leerlingen. De collega's zijn het dan snel met elkaar eens en kunnen meteen overgaan naar de volgende leerling.»
- «Vooral het dilemma verlamt me voortdurend. Voor ik naar 4A moet ben ik bijvoorbeeld al mijn levendigheid al kwijt. Het dilemma is daar altijd: hoe kan ik mezelf zijn én orde houden in de klas. Het ene gaat blijkbaar niet samen met het andere en dus ben ik er niet meer mezelf. Er is dan wel orde maar ik voel me niet goed.»
- «Ik koester wel hoge doelmatigheidsverwachtingen maar de resultaten ontgoochelen me altijd. Misschien eis ik wel te veel van mezelf. Ik vind mijn eigen lessen en lesmateriaal bijvoorbeeld zelden goed genoeg. In de klas bots ik al te vaak op onmacht. De knopen in het denken komen me bekend voor. Ik kan alleen stellen dat ik mijn best doe. Maar ik vraag me dikwijls af of dat wel genoeg is.»

UW REACTIE

Herkent u uzelf en/of het denken van anderen in dit VIZIER (of juist helemaal niet), dan nodigen we u uit te reageren met voorbeelden, aanvullingen, kritiek en commentaar. Wij sturen uw reacties naar de onderzoekers en u maakt kans op één van de aandenkens uit de schatkamers van KLASSE. Schrijf naar KLASSE (VIZIER) - Koningstraat 138 - 1000 Brussel.

Vrouwen kiezen meer voor het hoger onderwijs van het korte type.

Het niveau stijgt

De scholingsgraad van de Vlaamse bevolking is de voorbije twintig jaar fors toegenomen. In 1991 behaalde bijna vijf procent van de bevolking (14 jaar en ouder) het hoogst behaalde diploma in het hoger onderwijs buiten de uni-

DOCUMENT

versiteit (HOBU) en de universiteit. In 1970 was dat nog geen twee procent. Dat is dus meer dan een verdubbeling. Deze cijfers over *Lerend Vlaanderen* en nog veel meer gegevens staan in de *Vlaamse Regionale Indicatoren*, voor het gemak *VRIND* genoemd.

Een leerkracht, op zoek naar actueel cijfermateriaal en achtergrondinformatie voor zijn lessen, vindt in deze publikatie drie kilo stof. Het boek geeft een concreet beeld van wat de Vlaamse overheid doet, op welke terreinen ze actief is en met welk resultaat.

Weet u bijvoorbeeld dat de Vlaamse Gemeenschap in 1993 11.019 ambtenaren telde? De instellingen van openbaar nut, zoals de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling, hebben er 22.116. In het Vlaams onderwijs zitten 150.849 personeelsleden in de databank. In totaal stelt de Vlaamse overheid 184.130 mensen tewerk.

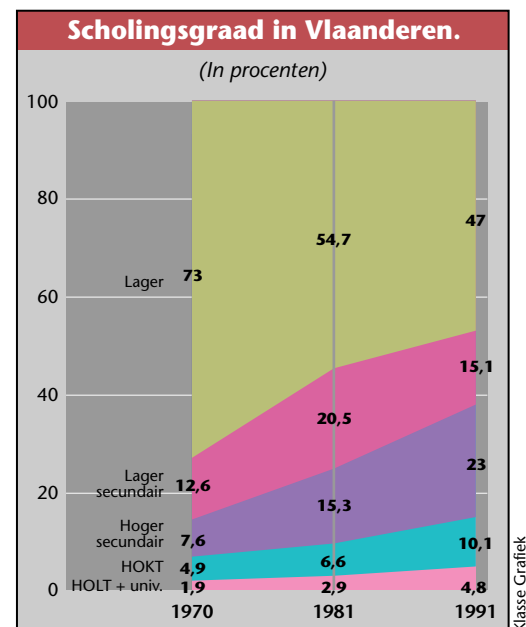
Of wilt u weten hoe het in Vlaanderen precies gesteld is met de economie en hoe de tewerkstelling en de welvaart evolueren? (Vlaanderen is steeds sterker exportgericht. Eind 1992 lag ons exportvolume 40 % hoger dan begin 1987.) Hoe het zit met het waterverbruik en met de kwaliteit van het water? Gaat het met ons afval de goede kant op en hebben we nog genoeg gezonde bossen? (Gemiddeld beschikt elke Vlaming over 200 m² bos.) Hoeveel besteedt Vlaanderen aan welzijnsvoorzieningen en hoeveel mensen werken er in de welzijnssector? (Naar schatting zijn er in de welzijnssector zo'n 70.000 voltijds-equivalente banen. Ongeveer 80 % van de personeelsleden zijn vrouwen.) Hoe sterk neemt het verkeer op onze wegen toe en hoe evolueert de verkeersveiligheid? (Tussen 1980 en 1993 is het verkeer op de autosnelwegen met 80 % toegenomen.) Alle gegevens zijn gebundeld volgens de sporen van het project van de Vlaamse regering *Vlaanderen-Europa 2002*: leefbaar, creatief, werkend, zorgzaam, toegankelijk, internationaal, goed bestuurd en natuurlijk ook lerend Vlaanderen.

Vrouwen

De scholingsgraad van de bevolking is een zeer belangrijke welvaartsindicator. Aan de hand van de evolutie hiervan kunnen we de effecten meten van de jarenlange investeringen in het onderwijs.

De voorbije twintig jaar is de scholing fors toegenomen. Dat stellen we vast als we naar het percentage gediplomeerden vanaf het hoger secundair kijken. Deze scholingsgraad begon al te stijgen in de jaren zeventig en zette zich in de daarop volgende jaren door. In 1970 had maar iets meer dan 14 % van de bevolking hoger secundair of hoger onderwijs gevolgd. In 1991 was dat al gestegen tot bijna 38 %.

Vrouwen hadden in 1970 nog een grote achterstand in opleidingen hoger secundair of hoger onderwijs. Mannen scoorden 16,6 %, vrouwen maar 12,2 %. In 1991 is die achterstand al flink geslonken. Toen liep de deelname van vrouwen aan dat niveau van onderwijs al op tot 35,6 %, een verdrievoudiging ten opzichte van 1970. Toch blijven er verschillen. Vrouwen kiezen meer voor het hoger onderwijs van het korte type (11,7 % tegenover 8,5 % van de mannen) terwijl mannen gemiddeld vaker voor het hoger onderwijs van het lange type en voor de universiteit kiezen (7,2 % tegenover 2,6 % van de vrouwen).

In deze grafiek wordt de bevolking van 14 jaar en ouder die geen onderwijs met volledig leerplan meer volgt, ingedeeld naar het hoogst behaalde diploma, getuigschrift of brevet. We houden hier dus rekening met de diploma's die behaald werden in een basisopleiding of gewone studierichting met volledig leerplan. U ziet dat in twintig jaar het niveau gestegen is: driemaal meer mensen behaalden een getuigschrift hoger secundair onderwijs, dubbel zoveel een diploma van het hoger onderwijs korte type en bijna driemaal meer een diploma van het hoger onderwijs lange type of academisch onderwijs. ■

• *VRIND 1994* telt 400 blz. en is verkrijgbaar voor 350 fr. Bestellen kan door overschrijving op rekening 091-2201002-04, met vermelding APD-VRIND94.

• Voor meer informatie kunt u terecht bij het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Algemene Planningsdienst - Luk Bral - Boudewijnlaan 30 - 1210 Brussel - ☎ 02-507 57 82.

Als het beleidsvoorstel *De lerarenopleiding: een nieuwe uitdaging, een nieuwe kans* wordt aanvaard kunnen leerkrachten binnenkort zelf hun loopbaan wijzigen via een voortgezette opleiding. Leerkrachten die al in dienst zijn kunnen dus een bijkomend diploma of getuigschrift behalen waardoor ze hun onderwijsbevoegdheid en daarbij ook hun inzetbaarheid kunnen verhogen. Deze deeltijdse voortgezette opleidingen zijn een middel om de mobiliteit van de leerkrachten te vergroten.

Leraars krijgen

Een kleuterleider kan onderwijzer worden in de eerste en tweede klas, een onderwijzer kan les geven in de aanpassingsklas

nieuwe kansen

OPLEIDING

en het beroepsvoorbereidende jaar in de eerste graad van het secundair onderwijs. Een regent kan een bijkomende lesbevoegdheid verwerven. Deze kansen krijgen ook leerkrachten die hun loopbaan al zijn begonnen. Dat staat in het nieuwe beleidsvoorstel voor de lerarenopleiding.

Een kleuterleider kan onderwijzer worden.

Om de loopbaanplanning mogelijk te maken kunnen de hogescholen met een departement lerarenopleiding op bepaalde tijdstippen *specifieke modules* organiseren. Een overzicht van de mogelijkheden.

1. Voor de leraar kleuteronderwijs: onderwijsbevoegdheid voor de eerste graad lager onderwijs.
2. Voor de leraar lager onderwijs: onderwijsbevoegdheid voor de eerste graad secundair onderwijs (leerjaar 1B en het beroepsvoorbereidende tweede jaar).
3. Voor de leraar eerste en tweede graad secundair onderwijs (regent): bijkomende lesbevoegdheid in de tweede graad SO en de tweede en derde graad beroepssecundair onderwijs (BSO).
4. Voor de leraar buitengewoon onderwijs: leraars kleuter-, lager en secundair onderwijs kunnen een bijkomende deskundigheid verwerven voor die onderwijsvorm. Het bijkomend getuigschrift geeft dan recht op een bijkomende financiële vergoeding en is een voorwaarde voor een vaste benoeming in het buitengewoon onderwijs.
5. Er komt een module voor de leraar volwassenenonderwijs.
6. Sommige opleidingen, beperkt in omvang en duur, kunnen volgens noodzaak worden aangeboden zoals remedial teaching, coördinator, interne kwaliteitsbewaker, mentor of begeleider van jonge leerkrachten.

Betere start

Deze nieuwe kansen zijn uiteraard ook ingebakken in de opleiding van aspirant-leerkrachten. De initiële opleiding krijgt andere eisen mee. Zo moeten de departementen lerarenopleiding van de hogescholen streven naar een zo groot mogelijke startbekwaamheid van hun afgestudeerden. Ze moeten onmiddellijk in staat zijn om hun beroep zelfstandig uit te oefenen en voldoende deskundig zijn om met alle onderwijsleeractiviteiten in een bepaald onderwijsniveau belast te kunnen worden. Maar de opleiding zal niet langer dan drie jaar duren. De beleidsnota legt wel sterk de nadruk op een stevige gemeenschappelijke basisopleiding. Dit verhoogt de kansen

op mobiliteit. Voor de leraar lager onderwijs komt de klemtoon op de algemene inzetbaarheid. Maar toch wordt aan de *polyvalente* aspirant-onderwijzer de kans geboden om tijdens de initiële opleiding bepaalde onderdelen en/of leerdomeinen/vakken verder uit te diepen. Het kan hier gaan om bijvoorbeeld leermoeilijkheden of muzische opvoeding.

De eerste graad secundair onderwijs heeft dan weer behoefte aan een *semi-polyvalente* leerkracht die de brug kan vormen tussen het lager onderwijs en de meer vakkengerichte tweede en derde graad van het secundair onderwijs. Deze aspirant-leraar behaalt onderwijsbevoegdheid voor een cluster van drie vakken uit het geheel van algemene vakken van de eerste graad, zonder klassieke talen, maar wel met plastische en muzikale opvoeding. De verzameling van algemene vakken wordt aangevuld met technologische en lichamelijke opvoeding voor het lager onderwijs.

Om een flexibele inzetbaarheid te garanderen behalen de studenten tijdens de initiële opleiding ook onderwijsbevoegdheid voor de tweede graad voor één vak uit hun basiscluster - of onderwijsbevoegdheid voor twee vakken BSO tweede en derde graad, die aansluiten bij de vakken uit de gekozen cluster eerste graad SO.

Nieuwe brug

De academische lerarenopleiding leidt studenten op tot leraar tweede en derde graad SO voor algemene vakken, voor sommige technische vakken en voor klassieke talen voor het hele SO. Bij de opleiding van de geaggregeerde van de hogere jaren van het SO moet een nauwe band bestaan met de vakopleiding, namelijk met de formele structuur en de typische denk- en werkmethode binnen de academische disciplines. Om deze brug waar te maken krijgen de kandidaat-leraren tijdens de tweede cyclus minimum 270 uren, waarin ze leren hun wetenschappelijke kennis in een les toe te passen. Dat is nieuw. Daarbij komen ook tussen de 600 en de 750 uren initiële lerarenopleiding met o.a. algemene en vakdidactiek, communicatie- en agogische vaardigheden en minstens een derde begeleidende stage.

Het vijfde jaar dat de universiteiten vroegen om hun licentiaten tot leraar op te leiden komt er niet. Maar ze krijgen wel een bijkomende financiering, 100.000 frank per aggregatiestudent.

Aan de bijkomende financiering zijn voorwaarden gekoppeld. Zo moet de lerarenopleiding o.a. ondersteuning geven aan de leerkrachten uit de stagescholen, zodat een tweerichtingsverkeer de kwaliteit van de opleiding én de stagescholen kan verhogen. ■

• *Het beleidsvoorstel De Lerarenopleiding: een nieuwe uitdaging, een nieuwe kans kunt u aanvragen bij het CID - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 18 00.*

• *Op het beleidsvoorstel kunt u tot midden december schriftelijk reageren: Luc Van Den Bossche - Vlaams minister van Onderwijs - RAC - Arcadengebouw - Blok F - 6e verdieping - 1010 Brussel - fax 02-210 62 23.*

• *De onderwijsminister doet intussen een ronde door Vlaanderen om het beleidsvoorstel aan het veld voor te stellen. U kunt nog op 6/12 naar de Universiteit Gent - Auditorium 2 - Ledeganckstraat 35 - 9000 Gent en op 9/12 naar de VUB - Auditorium QA - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - telkens om 20 u.*

HOBU. De **sociale toelagen** worden veralgemeend voor alle HOBU-studenten. Met een bedrag van 3000 frank per student wordt de basis gelegd voor de uitbouw van een degelijk net van sociale voorzieningen in het hoger onderwijs buiten de universiteit.

Verzekerd. De begroting 1995 geeft waarborgen om de **CAO-onderwijs** te voltooien. De administratieve omkadering verbetert. De kleuterleiders, kinderverzorgers en directies basisonderwijs krijgen een hoger loon. Bijkomende tewerkstellingsmaatregelen zijn verzekerd, vooral in het kader van de zorgverbreding in het kleuter- en lager onderwijs.

Vierdaagse week. Sinds het begin van het schooljaar experimenteert het kleuter- en lager onderwijs in Frankrijk met de vierdaagse schoolweek, zonder verlies van lesuren. Meer dan een miljoen Franse leerlingen gaan op maandag en dinsdag naar school, hebben de **hele woensdag vrij**, trekken op donderdag en vrijdag weer naar de klas en beginnen dan aan het weekeinde. In Frankrijk is zaterdag voor de andere leerlingen nog een gewone schooldag. In een opiniepeiling zegt echter drie vierde van de ouders ook voorstander te zijn van de vrije zaterdag. In ruil daarvoor mogen de vakanties worden ingekort.

Talenkennis. De cursussen **Frans** in het hoger onderwijs, HOBU en universiteiten, sluiten niet genoeg aan bij de dagelijkse parktijk in het bedrijfsleven. Twee derde van de studenten zijn best tevreden over hun cursussen en vinden zich goed voorbereid op het beroepsleven. De bedrijven denken daar anders over. Ze leggen bij hun selectie minder het accent op de vaktechnische kennis dan op sociale vaardigheden, algemene ontwikkeling en talenkennis. Veel sollicitanten vallen af door een gebrek aan talenkennis, vooral van het Frans. Dat is te wijten aan de traditionele aanpak van de docenten. Dat zijn meestal romanisten die nooit een specifieke bijscholing volgden over *le français des affaires*. Ze doceren uitsluitend algemene woordenschat en grammatica. Aan vakgerichte aspecten als vakjargon, vergaderen, telefoneren en brieven schrijven besteden ze weinig tijd. Dit zegt prof. *Paul Verluyten* van het *Universitair Centrum Antwerpen* in een onderzoek.

Geteld. Vorig schooljaar telde het voltijds onderwijs van

de Franse Gemeenschap **903.500** leerlingen. In het kleuteronderwijs zaten 168.751 kinderen, in het lager 316.670, in het secundair 347.745 en 70.334 studenten in het hoger onderwijs buiten de universiteit. De Vlaamse Gemeenschap totaliseert voor het basis en secundair onderwijs 1.091.970 leerlingen. Het HOBU heeft 90.925 studenten. Samen zijn dat 1.182.895 leerlingen.

Extra-leraars. In het Nederlandstalig onderwijs in Brussel is één kleuter op de vier en één leerling van de lagere school op de zeven van niet-Europese oorsprong. Het aandeel van leerlingen van **niet-Europese gezinnen** neemt toe. De helft van de kinderen die in Brussel geboren worden zijn namelijk van migrantenorigine. Het is dan ook logisch dat meer van die kinderen de Vlaamse scholen bevolken. Sommige migranten denken daarnaast dat het kleinschaliger Vlaams onderwijs in Brussel kwalitatief beter is dan het Franstalige. Voor de begeleiding van die kinderen zijn er zowat honderd extra-leraars aangetrokken.

Ouders als consumenten. In Vlaanderen worden jaarlijks 278.000 kinderen van drie tot twaalf jaar opgevangen vóór en na de schooluren. Die opvang gebeurt vaak op school, een gevolg van een bikkelharde concurrentiestrijd. Maar soms kunnen scholen deze taak niet aan. Het gebeurt nog altijd dat bepaalde scholen alle kinderen, de kleinen en de groten, in een te kleine studiezaal samenzetten. In september 1991 begon Vlaanderen centra voor **buitenschoolse opvang** op te richten. Op één of meerdere centrale punten in een ge-

meente vangen die leerlingen van verschillende scholen op. Om de kwaliteit van deze opvang op te krikken richtte *Kind en Gezin* een kwaliteitscommissie op. Die moet criteria opstellen waaraan de voorzieningen moeten beantwoorden willen ze in aanmerking komen voor erkenning en subsidie. Nu bevindt Vlaanderen zich ergens in de middenmoot wat buitenschoolse opvang betreft. Maar de betrokkenheid van de ouders scoort slecht. Die stellen zich te veel op als consument. In Frankrijk slaan de ouders bijvoorbeeld via een beurtroelsysteem en beroepskrachten de handen in elkaar.

Vissers. Er wordt nu een volwaardig secundair zeevisserij-onderwijs uitgebouwd. De huidige drie scholen uit verschillende netten zijn bereid om vanaf 1 september 1995 hun bevoegdheid tot het organiseren van zeevisserij-onderwijs over te dragen aan de provincie West-Vlaanderen. Die zal het **Provinciaal Maritiem Instituut** oprichten. Waar voordien in dit onderwijs alleen een eerste en een tweede graad technisch onderwijs werden aangeboden, voorziet de huidige afspraak in de oprichting van een derde graad. Ook het ontbreken van beroeps-onderwijs wordt ongedaan gemaakt. De nieuwe structuur omvat een tweede graad voltijds beroepssecundair onderwijs, aangevuld met een derde graad deeltijds onderwijs.

Spijbelen. Het aantal leerlingen dat wegblijft van school neemt vooral in de **grote steden** schrikbarend toe. Een onderzoek in opdracht van de *Interministeriële Conferentie voor Migrantenbeleid* bracht aan het licht dat in Brussel de kwaal dubbel zo erg is in de Franstalige secundaire scholen dan in de Nederlandstalige. Spijbelen is nochtans geen specifiek migrantenprobleem. Dit belet niet dat in het Nederlandstalig onderwijs van de hoofdstad de helft van de scholen met meer dan gewone afwezigheidsproblemen te kampen hebben. In het ergste geval komt gemiddeld één leerling op de tien niet opdagen. In het Franstalig onderwijs blijft op de school met de meeste afwezigheden een derde van de schoolbanken het hele jaar leeg.

Zonder werk. In de Vlaamse Gemeenschap zitten momenteel 40.076 jongeren onder de 25 jaar zonder werk. Volgens de RVA is dit een daling van 8 % in vergelijking met vorig jaar. ■

Meisjes. België staat in de top vijf van de wereld voor het **onderwijs aan meisjes**. Samen met Frankrijk, Canada, Finland en Noorwegen staat ons land bovenaan. Dat blijkt uit een recente wereldwijde studie van de Amerikaanse organisatie *Population Action International* (PAI). In Afrika, Zuid-Azië en het Midden-Oosten blijven te veel meisjes ongeschoold. Dat leidt tot onwetendheid, hogere geboortecijfers en meer ziekte en armoede. In Tsjaad ontvangen de vrouwen gemiddeld nog geen maand scholing. In Frankrijk en Canada daarentegen gaan vrouwen gemiddeld 11 jaar naar school.

KLASSE

• DE BIOLOGIE VAN DE MENS

Van de cel (een reuzecel, met de microscoop allerlei cellen bekijken, wat doen cellen?) via het skelet (beenderen, spieren, bloedsomloop) naar de «vezelmens» (spijsvertering, uitscheiding, ademhaling en bloedsomloop). Voor kinderen is er een speciale ruimte om via een grote buikholt, spieren, ribben en longen tot bij het kloppend hart te stappen.

ZEKER ZIEN.

Een bezoek aan de **nieuwe permanente tentoonstelling** vindt het best plaats onder begeleiding van de educatieve dienst. De leerlingen krijgen een aangepaste inleiding en gaan dan met invulbladen aan de slag. Dit programma is gratis voor scholen uit de Gentse agglomeratie. Andere scholen betalen 40 fr. per leerling. Een invulblad kost 5 fr. En als leerkracht kunt u altijd eens gratis komen kijken wat het museum te bieden heeft.

Schoolmuseum Michel Thiery - St. Pietersplein 14 - 9000 Gent - ☎ 09-222 80 50

• SIERKUNSTEN IN DE NEDERLANDEN: TOT 18/6/95

Houten beeldsnij kunst en stenen beeldhouwkunst, een maquette van een 16de-eeuws huis, voorwerpen uit tin en keramiek, originele tapijtfragmenten, kostuums enz.

geven een indruk van de sierkunsten in de Nederlanden tijdens de Bourgondische en Habsburgse periode. Voor één keer is het motto niet: Vingers af! In deze unieke tentoonstelling in het *Museum voor Blinden* mag de bezoeker immers alles aanraken. De voorwerpen worden wel alleen voor blinde en slechtziende bezoekers uit de vitrines gehaald. Reserveren dus! De toegang is gratis (geleidehonden toegelaten). Rondleidingen zijn gratis voor blinden en slechtzienden. Zie de klasgroepen betalen 700 fr. voor maximum 15 leerlingen.

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis - Museum voor Blinden - Jubelpark 10 - 1040 Brussel - ☎ 02-741 72 14

• BEWEGENDE REUZENINSECTEN: TOT 2/4

De reuzeninsecten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (zie ook KLASSE 47, september 94, p. 17) zijn een reuzesucces. De telefoon van de Educatieve Dienst rinkelt vaak tevergeefs omdat alle medewerkers elders bezig zijn, bijvoorbeeld met het rondleiden van groepen. Er is echter ook een **infolijn** waar u dag en nacht terug kunt voor alle informatie over deze tentoonstelling: ☎ 02-627 42 38.

KBIN - Educatieve Dienst - Vautierstraat 29 - 1040 Brussel - ☎ 02-627 42 47

UNICEF IN DE KLAS

Barst! Of toch liever vrienden? is de titel van de nieuwe **onderwijscampagne van Unicef**. De speciale folder ligt al op uw school met een oproep om aan de actie mee te werken. In de folder vindt u een **lijst van educatief materiaal** om (mee) te werken rond het centrale thema *Conflicten en conflictresoluties*: een educatief boek voor leerlingen van 10 tot 15 jaar (250 fr.) met een handleiding voor de leerkracht (100 fr.), een kinderrechtenposter (50 fr.), vier video-programma's (ontlenen: elk 300 fr.; kopen: elk 600 fr.). U kunt een gratis **gast-spreker** op uw school uitnodigen, u kunt een gesponsorde loop- of wandeltocht organiseren, uw leerlingen kunnen brieven schrijven naar televisie, kranten en tijdschriften enz. Ten slotte kunt u ook de **gratis catalogus informatiemateriaal** aanvragen waarin u nog veel meer actiestof kunt vinden. De meest actieve klassen mogen zich «wereldklas» noemen en kunnen deelnemen aan het jaarlijks

• MERCATOR, VAN ZEEVAARDERS TOT ASTRONAUTEN: TOT 7/1

Deze tentoonstelling begint met de gegraveerde kaarten van Mercator en eindigt met de computergetekende kaarten en ruimtewaarnemingen van vandaag. U ziet zo de **kijk van de mens op zijn wereld** veranderen: kaarten stonden eerst ten dienste van ontdekkers en veroveraars, nu ook van het beheer van natuurlijke rijkdommen en van het milieu.

De toegang is gratis. Een rondleiding kost 1000 fr. (max. 20 personen). De NMBS geeft kortingen van 40 tot 60 % als u van buiten de Brusselse agglomeratie komt.

Koninklijke Bibliotheek Albert I - Educatieve Dienst - Kunstberg - 1000 Brussel - ☎ 02-519 53 54

• ERNST BARLACH: 18/12 TOT 26/2

Het veelzijdige werk van beeldhouwer, schilder, graficus en schrijver *Ernst Barlach* (1870-1938) getuigt van de **identiteitscrisis van de moderne mens** in een snelveranderende wereld: angst, vertwijfeling, verlangens, wensen enz. zijn de thema's. De toegangsprijzen: 200 fr.; 150 fr. (studenten, groepen van minimum 15 personen en 60+), 100 fr. (jongeren tot 18 jaar); 50 fr. (klassen mits rondleiding door de Educatieve Dienst). Kinderen tot 12 jaar hebben gratis toegang.

Koninklijk Museum voor Schone Kunsten - L. de Waelplein - 2000 Antwerpen - ☎ 03-238 78 09

• MILIEUTECHNOLOGIE:

TOT 1/4

Technologie ten dienste van het milieu is de ondertitel: opslag en verwerking van afvalstoffen en gevaarlijke stoffen; zuiveren van lucht, afval- en oppervlaktewater, grondwater en bodem; meten van vervuiling van lucht, water en bodem; absorptie van gassen en geluid;

gebruik van groen en energie en algemene milieuzorg (groenvoorzieningen, industriële activiteiten).

De toegang is gratis. Na afspraak is zelfs het geleid bezoek gratis.

KB-Technocentrum - Eiermarkt 20 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-202 96 30

• IK WAS TWINTIG IN '45: 3/12 TOT 14/5

Meer inlichtingen over deze tentoonstelling rond Wereldoorlog II (zie ook KLASSE 49 p. 18) krijgt u op het nieuwe telefoonnummer 02-734 27 77 - fax 02-734 36 35.

Koninklijk Museum van het Leger en van de Krijgsgeschiedenis - Jubelpark 10 - 1040 Brussel

wereldklassenfeest.

Belgisch Comité voor Unicef - Mia Versmissen - Kunstlaan 20 - 1040 Brussel - ☎ 02-230 59 70

LEREN REKENEN

Calculus is een nieuw bordspel om te leren (hoofd)rekenen. Met zes pionnen en drie dobbelstenen kunt u uw hele klas bezighouden én hen tegelijk de **vier hoofdbewerkingen** bijbrengen. Het spel heeft drie moeilijkheidsgraden (cijfers tot 10, tot 100 en tot 1000). Na ongeveer 20 à 30 minuten staan de eerste drie pionnen op het podium en hebben uw leerlingen zo'n 400 berekeningen gemaakt.

Calculus verschijnt op 15 november in vier taalversies (Nederlands, Frans, Engels, Duits) en kost 920 fr., BTW, verzendingskosten en **handleiding voor de leerkracht** inbegrepen. Bij bestellingen van 4 spellen of meer betaalt u nog 820 fr. per spel. Graag schriftelijk bestellen.

Roudes - Keizer Karellaan 343 - 1080 Brussel - ☎ 02-468 09 10

SERVICE

• UPSTAIRS-DOWNSTAIRS

KADOC organiseert in het najaar van 1995 een tentoonstelling over het **dienstpersoneel in Vlaanderen** (1815-1995). Het centrum is nu op zoek naar foto's, prenten, huishoudboekjes, gedichtjes, memoires enz. over de werkomstandigheden van het dienstpersoneel (mannen en vrouwen, bij adel en burgerij enz.). Ook materiaal over voedsters, gezelschapsdames en gouvernantes is meer dan welkom.

Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum - Vlaamingenstraat 39 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 35 00

• VAKBEURS VOOR LEERKRACHTEN

Op *Didacta 95* (20 tot 22/2 in Düsseldorf) vinden leerkrachten van kleuteronderwijs tot universiteit een antwoord op hun pedagogische vragen. Op het programma: tentoonstelling van pedagogische middelen, voordrachten, discussies... Een apart luik toont de bestaande vormen van multimediale communicatie onder de noemer *Multimediale leerwereld*.

Info: Speybrouck bvba - Meersakkerstraat 4 - 9070 Heusden - ☎ 09-355 84 19

• GEDETACHEERDE GEZOCHT

Gezocht voor onmiddellijke indiensttreding: een vastbenoemd leerkracht, jonger dan 40 jaar, met belangstelling voor **klassieke muziek**.

Jeugd en Muziek Vlaanderen vzw - Koningsstraat 10 - 1000 Brussel - ☎ 02-507 84 35

WERELDKLAS

De *Baobab wereldklas* brengt in een totaalprogramma een stukje **Afrika in beeld** voor **leerlingen** van de basisschool. Er zijn actieve spelen (kwis, zoektocht enz.), ruimte tot confrontatie en verkenning (theeceremonie, Turkse winkel enz.) en een atelier om zelf aan de slag te gaan (koken, muziek spelen, zingen en dansen enz.).

U kunt deelnemen in groepen van 20 leerlingen in drie leeftijdsgroepen: derde kleuterklas, eerste graad en derde graad. De programma's voor de tweede graad starten pas in oktober '96. Om uw bezoek voor te bereiden krijgt u een lesmap en -koffer. U betaalt 3000 fr. per klas of 5000 fr. als de klas in tweeën wordt gesplitst.

Nieuw dit schooljaar is een **vormingsprogramma voor leerkrachten** met verschillende onderwerpen, van Afrikaanse dans tot discussie over het migrantendebat in België. Volgende zomer gaat de *Baobab Wereldklas* dan met enkele leerkrachten naar Gambia om er scholen en projecten te bezoeken. Misschien wilt u wel meereizen? Of wilt u gewoon het vormingsprogramma volgen? Dat kan ook.

Baobab wereldklas - Nieuwstraat 70 - 9100 Sint-Niklaas - ☎ 03-777 20 15 (woensdag van 14u. tot 16u.)

ouders

De *Educatieve Vereniging voor Ouderwerking in het Officieel Onderwijs* (EVO) probeert een brug te vormen tussen **kinderen, ouders, schoolteam en beleid**. Er is een maandelijks en een viermaandelijks publiekatie, er is een documentatiecentrum, er zijn actiedagen (bv. op 22/10 in Gent over drugbeleid en drugpreventie) en er zijn **info-avonden** in de scholen die daar om vragen. Zo kunt u bijvoorbeeld een

avond organiseren voor ouders en leerkrachten rond (jeugd)literatuur, agressie bij kinderen, pesten op school, verslaving, sociaal gedrag van kinderen, leren studeren enz.

EVO - Schoonmeersstraat 26 - 9000 Gent - ☎ 09-222 86 73

THEATER OP SCHOOL

• *Magda Van der Aa* en *André Biesemans* brengen ***Ik heb OOK geen pretentie***, eigentijds **poëzietheater** met gedichten van *Guy Didelez*. Dit programma voor 10- tot 14-jarigen (of ouder) duurt 60 minuten voor maximum 100 leerlingen tegelijk. De acteurs blijven eventueel beschikbaar voor een nabespreking; ook een gesprek met de auteur is mogelijk.

Playwatercompagnie vzw - *Diane Van der Aa* - cc de oude pastorie - Kerkstraat 24 - 1880 Kapelle o/d Bos - ☎ 015-71 02 53 (kantooruren) of ☎ 015-71 00 97 (na kantooruren)

• *PasParToe* brengt zes vertel- en poëzieprogramma's. Voor 8- tot 12-jarigen: ***Gebroeders Leeuwenhart*** (60 min.; max. 250 leerlingen) en ***Klein Duimpje*** (60 min.; max. 200 leerlingen). Voor 12- tot 15-jarigen: ***De theepot en de zebra*** (poëzie; 55 min.; max. 150 leerlingen). Voor 14-plussers: ***Touche pas!*** (60 min.; max. 200 leerlingen). Voor 16-plussers: ***Dingen die niet overgaan*** (75 min.; max. 250 leerlingen) en ***Grijs, blauw, groen*** (75 min.; max. 200 leerlingen).

PasParToe Producties vzw - Nitterveldstraat 9 - 9681 Maarkedal - ☎ 055-20 72 07

• *Speels* brengt ***Mouchette*** van *Arne Sierens* voor leerlingen van de eerste en tweede graad secundair onderwijs. Arsène, een wat rare man, probeert binnen te dringen in het leven van een 14-jarig meisje, dat leeft in een eigen wereldje van fantasie en leugens.

Theatergezelschap Speels vzw - Lode Dossellei 38 - 2640 Mortsel - ☎ 03-440 64 96

• *De Mus* brengt vier producties voor het secundair onderwijs: ***Splinters en balken*** (over pesten; 50 min.; max. 200 toeschouwers uit 1ste, 2de en 3de jaar); ***Alles op alles*** (over puberteit; 45 + 25 min.; max. 200 toeschouwers uit 1ste, 2de en 3de jaar); ***'t Gaat wel over*** (over waarden en schijnwaarden; 50 + 30 min.; max. 200 toeschouwers uit 3de, 4de, 5de en 6de jaar); ***Jeugdbrand*** (over relatiebekwaamheid; 50 min.; max. 100 toeschouwers uit 5de en 6de jaar).

Theaterwerkgroep De Mus vzw - Hof ter Beke 1 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-238 42 60

• *Wilfriede Bruienne* brengt de monoloog ***Over de afwezige Goethe*** van *Peter Hacks*. *Charlotte von Stein* vertelt haar echtgenoot over haar 10 jaar durende relatie met de beroemde dichter. Voor schoolvoorstellingen (derde graad secundair onderwijs) is er een gratis documentatiemap beschikbaar. Ook nabesprekingen met de actrice zijn mogelijk.

Wilfriede Bruienne - Pretersberg 1 - 2820 Rijmenam - ☎ 015-51 29 81

• *Het Speeltheater* speelt een originele bewerking van ***The Wizard of Oz*** (Oz, De Wijze) met o.a. *Jeanne Pennings* en *Ineke Nijssen* (uit Onvoorziene Omstandigheden). Er zijn dagvoorstellingen van 9 tot 13 januari om 14 u. Voor de precieze data van de avondvoorstellingen (tussen 17 december en 8 januari) belt u best naar het Speeltheater.

Speeltheater - Blekerijstraat 50 - 9000 Gent - ☎ 09-233 70 00

CLAUS 65

Ik was 17 jaar oud en een auteur is een «literaire videoconfrontatie» voor leerlingen van de derde graad secundair onderwijs en voor het pedagogisch hoger onderwijs. In een eerste lesuur speelt actrice *Suzanne Saerens* met behulp van een interactieve video een collage van een veertigtal Clauswerken (proza, poëzie, toneel én schilderijen), vooral persoonlijke herinneringen van Claus aan kostschool, familie, lief en poëzie. Voor het tweede lesuur hebt u de keuze: een **dialoog** met de leerlingen over de behandelde thema's, op video de centrale thema's in de **schilderijen** van Claus zoeken of een **spelsessie** opbouwen onder het motto ***Claus speelt spelen***. Met de handleiding voor de leerkracht ***Claus in de klas*** (van de hand van prof. *Decreus* van de RUG) kunt u nog enkele **bijkomende lessen** aan dit onderwerp besteden.

Aan elke sessie (twee lesuren) in uw eigen school kunnen tot 100 leerlingen deelnemen (vanaf 60 leerlingen is een podium aangewezen). Eén sessie kost 11.000 fr., twee sessies 19.000 fr. *Kaleidoscoop* vzw - Berggat 2 - 9890 Semmerzake - ☎ 09-384 77 84

GRATIS SERVICE

Stel dat u al jaren op zoek bent naar die ene studiegenoot of collega van toen. Of u wilt op een of ander vlak ideeën uitwisselen, contacten leggen enz. **KLASSE** komt elke maand door de voordeur binnen bij alle 150.000 Vlaamse leerkrachten. Deze rubriek staat (gratis) open voor u.

Schrijf naar **KLASSE-SERVICE** - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

IK HEB OOK GEEN
PRETENTIE!

VAN GUY DIDELEZ

1000 lezers naar de sterren van het Europlanetarium

Het unieke planetarium van Genk nodigt de lezers van KLASSE uit voor een onvergetelijk bezoek aan de grootste kunstmatige sterrenhemel van het land. In het speciale programma *De ster van Betlehem* gaan we op zoek naar het échte verhaal van die mysterieuze ster. Een verrassende kennismaking met de computergestuurde sterrenwereld van het Europlanetarium. U vindt er trouwens een ruim educatief aanbod voor lager en secundair onderwijs met o.a. een observatorium, een planetenpad, een geologische tuin en talrijke combinatiemogelijkheden voor andere uitstappen in de buurt.

500 lezers van KLASSE mogen (samen met hun partner) gratis naar één van de voorstellingen tussen 9 december en 7 januari.

Telkens op woensdag (15 u. en 16.30 u.), vrijdag (20 u.) en zondag (15 u. en 16.30 u.).

U reserveert zelf telefonisch uw plaatsen voor datum en uur van uw keuze. U vermeldt gewoon dat u lezer bent van KLASSE. Bij uw bezoek zelf geeft u de bon op p. 35 ingevuld af aan de kassa. U krijgt dan twee gratis toegangskaarten voor een feestelijke reis naar de sterren.

1000 lezers naar de film: Taxandria

Aan *TAXANDRIA* heeft Raoul Servais tien jaar gewerkt. De film opende onlangs het Filmfestival van Vlaanderen in Gent en wordt weldra door de Kinopolis Group uitgebracht in heel Vlaanderen. Het is een indrukwekkende combinatie van animatie- en live-opnamen. De verdeler geeft ter gelegenheid van VIJF JAAR KLASSE onderwijzend Vlaanderen de kans om gratis met deze bijzondere film kennis te maken.

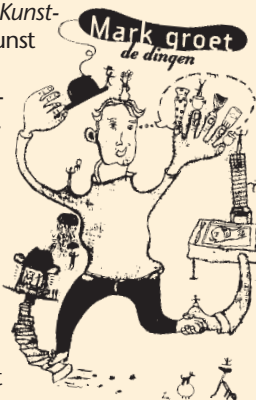
500 lezers van KLASSE krijgen een ticket voor twee personen om *TAXANDRIA* te gaan bekijken. De film wordt in de Vlaamse bioscopen uitgebracht eind januari, begin februari. Stuur de bon op p. 35 ingevuld op. De 500 eerste inzenders krijgen dan thuis een ticket voor twee personen dat geldig is in alle bioscopen van het land waar de film loopt. Een feestelijke filmavond!

Eigentijdse kunst: De Kunstbank

Mark groet de dingen... heet het nagelnieuw project van *De Kunstbank*. Het is bedoeld voor leerlingen van de tweede en derde graad secundair onderwijs en is beschikbaar voor de Vlaamse scholen tot mei '97. Aan het vorig project namen 76.000 scholieren deel. En de reacties waren enthousiast. Dat ligt vooral aan de originele aanpak van *De Kunstbank*. Daardoor wordt eigentijdse kunst voor iedereen echt toegankelijk.

In de nieuwe tentoonstelling ziet u allerlei bijzondere voorwerpen (bekers, sculpturen, stoelen...). Dankzij de moderne technologie van foto-CD worden er verrassende verbanden gelegd. Bovendien zit er ook een live-theatervoorstelling in waarin objecten worden gebruikt. Wij nodigen 150 lezers uit op een avant-première voor dit bijzonder gebeuren. We verwachten u op zaterdag 21 januari om 15 u. in Brussel. Het precieze adres zal op uw uitnodiging staan. U krijgt dan een exclusief geleid bezoek aan de tentoonstelling én een theatervoorstelling.

De Kunstbank vzw - Vaartstraat 30 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 31 23

Een verrassingsmenu in de hotelschool

In elke provincie schuiven vijf lezers (samen met hun partner) gratis aan tafel voor een feestelijk verrassingsmenu ter gelegenheid van VIJF JAAR KLASSE. Daarvoor werken we samen met vijf hotelscholen die bijzonder fier zijn op het werk van hun leerlingen.

Als u de bon op p. 35 opstuurt, pikt de onschuldige hand wellicht u er uit om deel te nemen aan dit culinair festijn. De precieze datum zal nadien op uw persoonlijke uitnodiging worden vermeld.

Aan u de keuze:

- Antwerpen: Stella Maris Instituut (Merksem)
- Limburg: Vrij Technisch Instituut Ter Hercke (Herk-de-Stad)
- Vlaams-Brabant: Hoger Instituut van het Gemeenschapsonderwijs (Wemmel)
- Oost-Vlaanderen: Stedelijk Technisch Instituut Twee Bruggen (Gent)
- West - Vlaanderen: Hotelschool Ter Duinen (Koksijde)

Een exclusieve rondleiding in het schoolmuseum

De geur van bruine zeep, brillantine en snuiftabak: een authentiek schoolgebouw uit 1901, volledig ingericht als schoolmuseum. In de zes oude klaslokalen wandelt u door de geschiedenis van ons onderwijs. Veerle Bultereys zorgt twee keer anderhalf uur voor een exclusieve rondleiding in de «School van toen». Een boeiende confrontatie. Gratis voor 50 lezers met hun partner.

- zaterdag 14 januari om 10.30 u.
- zondag 22 januari om 10.30 u.

De School van Toen - Historisch Archief- en Documentatiecentrum - Klein Raamhof 8 (nabij Poel) - 9000 Gent - ☎ 09-225 29 03

2000 lezers naar de ruimte van het Euro Space Center

Met de hele familie de ruimte in: het ruimteveer, het holorama, de show scan enz. Het Euro Space Center in het Waalse Redu nodigt 2000 lezers uit om gratis kennis te maken met de wereld van de ruimtevaart.

U krijgt er o.a. vier spectaculaire filmvoorstellingen, een aangepaste rondleiding in het hele centrum en een volledige documentatiemap. De professionele begeleiders nemen u ook mee achter de schermen van de ruimteklassen die leerlingen van 10 tot 14 jaar in het centrum kunnen volgen. Daarin verwerven ze op een creatieve manier wetenschappelijke kennis en vaardigheden om in groep problemen te analyseren en te verwerken. Zo ontwikkelen ze zelf een volledig gesimuleerde reis met de Space Shuttle, bouwen een microraket, trainen op de moonwalk enz. Een ruimtekلاس van drie dagen kost ongeveer 5000 fr. Maar leerkrachten die nu het centrum bezoeken krijgen dit hele schooljaar nog 10 % korting voor hun hele klas op alle prijzen van het Euro Space Center (van een gewoon bezoek tot alle soorten stages). Uiteraard verloopt alles er in het Nederlands.

De gratis uitnodiging geldt voor **zaterdag 7 of zondag 8 januari 1995. Uitsluitend voor leerkrachten van de twee laatste jaren basisonderwijs en de eerste graad secundair onderwijs.** Stuur de bon op p. 35 naar het Space Center. Er ligt dan op 7 of 8 januari een gratis toegangskaart klaar voor het hele gezin. Per dag ontvangt het centrum zo'n duizend genodigden.

Wie **niet** bij de gelukkigen is, krijgt daarvan een bericht en ontvangt toch nog een informatiepakket. Klaar voor een feest in de ruimte?

Euro Space Center - Rue devant les Hêtres 1 - 6890 Transinne - ☎ 061-65 64 65 - Het centrum is elke dag geopend van 10 u. tot 17 u. Het ligt vlak naast de autosnelweg E411, uitrit 24

De beste cartoons uit KLASSE

Hoe zeer wij ook ons best doen om zinnige dingen te schrijven, we slagen er niet in de cartoonist van het veld te spelen. Veel lezers melden ons dat ze de cartoons in KLASSE het leukst vinden. Ze worden zo te zien trouwens duchtig gekopieerd in schoolbladen, personeelsmededelingen en leerlingentijdschriften. Cartoonist *Dirk Vercampt* werkt nauw samen met de redactie en was er ook al bij van in het begin. Daarom hebben we voor VIJF JAAR KLASSE de tien beste cartoons overgedrukt op postkaarten en origineel verpakt. Wie de feestbon op p. 35 invult maakt veel kans op zo'n set. We hebben er voor u 5000 ingepakt en klaar gelegd.

De Blauwe Maandag en Carmina Burana in de Velinx

Het feest voor VIJF JAAR KLASSE wordt ingezet in het nieuwste cultureel centrum van het land: DE VELINX in TONGEREN. Een schitterende accommodatie waarmee u zeker kennis moet maken. U ziet er het hele jaar door het beste van alle vormen van theater, dans, muziek, kunst en cultuur. Boeiend voor leerkrachten én leerlingen.

100 lezers krijgen een exclusieve uitnodiging om samen met hun partner één van de twee volgende feestelijke voorstellingen bij te wonen. U wordt vóór de voorstelling apart ontvangen (met een inleiding en een drankje). Vul snel de bon in p. 35.

• **THEATER:** De Blauwe Maandag Compagnie: O'Neill (woensdag 14 december).

Een virtuoze scheldpartij rond het leven van de Amerikaanse schrijver Eugene O'Neill. Een stuk van Lars Norèn in regie van Luc Perceval. De voorstelling duurt van 20.30 u. tot 24 u. Afspraak voor de ontvangst om 19.30 u.

• **CONCERT:** Het internationaal ensemble Barocco Locco: de oorspronkelijke versie van de Carmina Burana (zaterdag 17 december).

Heerlijke middeleeuwse muziek, o.a. gebaseerd op liederen van zwervende studenten uit de 13de eeuw. U hoort voor één keer niet de versie van Carl Orff, maar wel de oorspronkelijke tekst en muziek, op middeleeuwse instrumenten en met zangers van de Aachener Bachverein. Afspraak voor de ontvangst om 19.30 u.

Meer informatie over het aanbod van deze nieuwe cultuurtempel: De Velinx - Dijk 111 - 3700 Tongeren - ☎ 012-39 38 00

Met Outward Bound de touwen in

Zin in een uitdagende prestatie? De eigen grenzen verkennen? Dat kan met *Outward Bound*. Vijfhonderd lezers krijgen een enige kans om (eventueel samen met partner of collega) gratis kennis te maken met de activiteiten van Outward Bound, City Bound en het uitdagend touwenparcours hoog in de bomen van Westmalle (zie foto's in KLASSE, september '94). De uitnodiging is vooral interessant voor leerkrachten die later eventueel nog eens willen terugkomen met hun leerlingen (hoger secundair en hoger onderwijs), met hun collega's of een andere groep waarvan ze deel uit maken. U krijgt ter plaatse een overzicht van alle mogelijkheden. Met de bon op p. 35 kunt u inschrijven voor vier mogelijke data: 14, 15, 21 of 22 januari. De sessies gebeuren in groepen van 15 personen en duren drie uren. Sportieve kledij is wel nodig. Op uw definitieve inschrijving zal ook vermeld staan of u in de voor- of namiddag kunt komen. U wordt verwacht in Heibrand (Westmalle). Ongetwijfeld een activiteit die u niet snel zult vergeten.

Outward Bound - Kapucijnenvoer 217 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 51 72

ALGEMEEN

a

• LEIDER IN DE KLAS

Een **praktijkboek** over groepen leiden: Welke positie kies ik? Hoe bepaal ik mijn houding? Hoe kan ik beïnvloeden? Welke uitdagingen moet ik beantwoorden?

Groepen leiden en begeleiden - Guus van Lente - Het Spectrum/ Standaard Uitgeverij - € 03-239 59 00 - 277 blz. - 695 fr.

ZEKER LEZEN.

• RELATIONELE FORMING

Er is een groot aanbod leermiddelen rond relationele en seksuele vorming, maar waar vind ik het? Een nieuwe **materialenmap** beschrijft ruim 400 leermiddelen.

Relationele en seksuele vorming, een overzicht van leermiddelen voor onderwijs en vormingswerk - Dirk Pyck (samensteller) - CGSO - Meersstraat 138B - 9000 Gent - € 09-221 07 22 - 400 fr. + verzendingskosten

• FILMBOEKEN IN AANBIEDING

Dé klassieker van Paul Geens, *Naslagwerk over de Vlaamse film* (1920-1987) bespreekt alle lange films en geeft een biografie van de regisseurs. De *Handleiding voor scenaristen* (Bloch, Fadiman en Peyser) is de uitgeschreven versie van de beroemde cursus van 1979. CIAM vzw - Martelarenplein 21 - 1000 Brussel € 02-218 10 66 - *Naslagwerk*: 795 blz. - 800 fr. - *aanvulling in voorbereiding* - *Handleiding*: 874 blz. - 2200 fr.

BASISONDERWIJS

b

• SCHOOLONTWIKKELING

Ook basisscholen moeten steeds bereid zijn tot verandering: de nieuwe trend is meer zelfstandigheid voor de school. Dit boek introduceert een analyse-model om de **veranderingscapaciteiten** van uw school te vergroten en uw schoolbeleid vorm te geven.

De basisschool binnen bereik - P. Windhoud & N. Lagerweij - Garant Uitg. - € 016-25 31 31 - 123 blz. - 440 fr.

• GEDICHTEN VAN VERRE

Zeven Nederlandstalige jeugdauteurs vertaalden werk van **derden Caribische dichters** en lukten er daarbij in om het eigene

van de Caribische wereld en taalgebruiken te bewaren. Er is ook een lesbief (derde graad lager onderwijs en eerste graad secundair onderwijs).

Een Caribisch dozijn - John Agard & Grace Nichols (samenstellers) - Lâle/Dauidsfonds/infodok - € 016-22 87 44 - 93 blz. - 599 fr.

• NATUUR DOE-BOEK

Hiermee kunnen kinderen vanaf 10 jaar **dieren en planten vinden en observeren**, een vlinderparadijs maken of kikkers kweken. Mét observatieschaaltje, pincet, insectenzuigertje, vergrootglas enz.

Kijken naar de natuur - Paul Sterry - Uitg. Clavis - € 011-87 25 44 - 18 blz. + materiaal - 795 fr.

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

s

• DE BERGEN

Materiaal voor een vakoverschrijdend project voor de derde graad rond **milieu-educatie** in de Westvlaamse heuvels. De leerkracht krijgt een gratis handleiding met praktische tips, achtergrondinformatie en de antwoorden bij de opdrachten in het leerlingenboek. *De Bergen - Milieu-educatie in de Westvlaamse heuvels* - Provincie West-Vlaanderen - K. Leopold III-laan 41 - 8200 St. Andries - € 050-40 31 11 - 50 fr.

• DICHTERS TEGEN RACISME

Bekende dichters en zangers en onbekende jongeren schreven gedichten tegen racisme. Het *Jongerenkomitee Tegen Racisme* (Pajottenland) maakte er een dik boek van en zorgde voor een **pedagogische map** voor leerkrachten om het in de klas te gebruiken.

Wie nu nog zwijgt moet alles vrez - Dichters tegen racisme - Uitg. EPO - € 03-218 52 21 - 216 blz. - 550 fr. - *pedagogische map*: 150 fr.

• DRUGS OP SCHOOL

EVOcatief brengt een speciaal nummer met het **verslag van de actiedag Ouders, drugs, school: een driehoeksverhouding**. U kunt de brochure gratis aanvragen (enkel 4 postzegels van 16 fr. insluiten voor de verzendingskosten).

EVO vzw - Schoonmeersstraat 26 - 9000 Gent - € 09-222 86 73

KINDEREN EN TELEVISIE

a

De *Vakgroep Onderwijskunde* van de Universiteit Gent ontwikkelt een **vormingspakket** waarmee uw leerlingen kritischer televisie leren kijken. Televisie kijken is niet vanzelfsprekend slecht, er zijn immers ook positieve aspecten. Kinderen moeten leren omgaan met televisie en de eigen taal ervan leren. De school is hiervoor belangrijk. De onderzoekers **zoeken leerkrachten** die rond televisie-opvoeding initiatieven hebben genomen en/of werkinstrumenten hanteren. **Concrete vragen** zijn: Doet u expliciet aan televisie-opvoeding? In welk leerjaar? Hoe organiseert u de activiteiten? Welke leer- en vormingsmiddelen gebruikt u? Werkt u samen met andere instanties? Welke resultaten hebben uw inspanningen? Hoe reageren uw leerlingen (is er een effect)?

Vakgroep Onderwijskunde - RUG - Piet Buyse - H. Dunantlaan 2 - 9000 Gent - € 09-264 64 00

PRATEN OVER THEATER

s

Entrepot is een reeks **lezingen en gesprekken over theater**, speciaal voor laatstejaars secundair onderwijs en studenten hoger onderwijs maar ook voor andere theaterfreaks. Deze lezingen van het *Kaaitheater* vinden plaats in het *Lunatheater* (Saintelettesquare 20 - 1210 Brussel) of in de *Studio's* (O.L.V. van Vaakstraat 83 - 1000 Brussel). De toegang is gratis. **Op het programma** (telkens om 19 u.): 15/12 Geert Lernout spreekt over James Joyce (Studio's); 12/1 Eric De Kuyper praat met Chantal Akerman (Lunatheater); 23/3 gesprek met Josse De Pauw (Lunatheater); 6/4 Bart Cassiman interviewt Stefan Hertmans (Studio's); 13/4 Dieter Lesage spreekt over namen noemen (Studio's).

Kaaitheater - Akenkaai 2 - 1210 Brussel - € 02-201 58 58 - *reserveren voor Entrepot*: € 02-201 59 59

WEDSTRIJDEN

• PRIJS VOOR BIOLOGIE J. KETS **S**

Leerlingen uit de hoogste klas van de doorstromingsafdelingen secundair onderwijs kunnen meedingen naar de biologieprijs J. Kets. De kandidaten moeten hun begrip van en liefde voor de natuur bewijzen aan de hand van een originele studie. In hun vrije tijd maken ze alleen (of in een groep van maximum drie leerlingen) een werk over een **onderwerp uit de biologie in de ruimste zin** genomen. Enthousiasme voor de levensverschijnselen zal hierbij sterker gekwoteerd worden dan boekenwijsheid of het gebruik van gespecialiseerde apparatuur.

De werkstukken moeten ten laatste op 15 april toekomen bij de *Opvoedkundige Dienst van de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde - Koningin Astridplein 26 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-231 16 40*. De prijsuitreiking volgt in september. De Prijs J. Kets bedraagt 25.000 fr. voor elke taalrol van het officieel en het vrij onderwijs.

F. Van Esch, inspecteur & secretaris van de Prijs J. Kets - Ambroossteenweg 144 - 1981 Zemst-Hofstade

• NATUUR EN WETENSCHAP 1995 **S**

Leerlingen van de vier laatste jaren van het secundair gemeenschapsonderwijs (individueel of in groepjes van maximum drie leerlingen) houden een **wetenschappelijke uiteenzetting** over een onderwerp naar keuze (biologie, ecologie, chemie, archeologie...). De uiteenzetting duurt 12 à 15 minuten. De kandidaten mogen gebruik maken van didactische en visuele hulpmiddelen en de voorkeur wordt gegeven aan opzoekingswerk.

De vijf best gerangschikte kandidaten van de provinciale schiftings (februari tot april) nemen deel aan de nationale finale op 17 mei. In de prijzenpot zit 60.000 fr. en een stapel boekenpakketten. Inschrijven vóór 15 februari.

Natuur en Wetenschap vzw - J. Vandermeulen - Zuidstraat 211 - 3581 Beverlo - ☎ 011-40 13 54

• JEUGD EN CIVISME 1995 **a**

Dit jaar is het thema de *bevrijding 1944 en de bevrijding van de kampen 1945*. Alle leerlingen van de **vijfde klas lager onderwijs tot HOB**U kunnen individueel of in klas- of schoolverband deelnemen. De vorm is vrij: poëzie, proza, dia's, video, toneel, liederen, foto's, tekeningen, collages...het kan allemaal.

Het prijzenbedrag van 235.000 fr. wordt verdeeld onder de laureaten van de verschillende niveaus. Inzendingen worden verwacht uiterlijk 10 maart. Meer informatie vindt u op de promotie-video.

Vredescentrum - Unolaan 1 - 2100 Deurne - ☎ 03-324 38 24

DUITS **S**

Het *Goethe-Institut* en de *Belgische Vereniging voor Leerkrachten Duits* organiseren **studiedagen voor leerkrachten Duits**. Kortrijk (19/1), Brussel (4/2) en Hasselt (16/2) staan nog op het programma.

Daarnaast zijn er enkele **beurzen** voor (vooral beginnende) leerkrachten Duits voor cursussen in Duitsland. Vraag hiervoor de **gratis brochure** *Fortbildung für Deutschlehrer in Deutschland* aan. Deze brochure vermeldt

ook enkele seminaries voor inspecteurs, assistenten, leraren met opdrachten in de bijscholingssector Duits als vreemde taal en leden van het Departement Onderwijs.

Goethe-Institut - Belliardstraat 58 - 1040 Brussel - ☎ 02-230 39 70

EUREKA **S**

Eureka is een **nieuw internationaal tijdschrift** voor alle secundaire scholen van de Europese Unie. Het blad verschijnt in negen talen en richt zich tot leerlingen vanaf 16 jaar. In elk nummer vinden zij artikelen over sport, wetenschap en technologie, natuur en milieu, talen, computers, schooluitwisselingen, bijzonder onderwijs, cultuur, zomercursussen, vakantiewerk in het buitenland enz. Een jaarabonnement kost ± 500 fr. + verzendingskosten.

De redactie zoekt scholen, leerkrachten en leerlingen die willen **meewerken** aan het ontwerp, de vertaling of de distributie en verkoop van het nieuwe blad.

Eureka organiseert ook een **wedstrijd voor leerlingen** vanaf 16 jaar. Zij moeten voor 31 december een opstel of kort verhaal schrijven (max. 1.500 woorden) over *Mijn oplossing voor de werkloosheid*.

Eureka - Eddy Evers - 31 Sandymount Ave - Dublin 4 - Ireland - ☎ 00-353-1-283 81 78

DE REACTIES **a**

• Na het dossier **LEIDER IN DE KLAS** (KLASSE 48, oktober 1994) riepen we leerkrachten op om ons hun ervaringen en ingrepen op dit vlak toe te sturen. Uiteraard gebruiken we uw commentaar als voedingsbodemp voor nog andere artikelen want het onderwerp blijkt leerkrachten nauw aan het hart te liggen. Uit het stapeltje inzendingen pikte de onschuldige computermuis deze tien winnaars van een boek over leiderschap: Herman Siebens (Boom), André Swillens (Dilsen), Marc Leysen (Geel), Hilde Van Coile (Mariakerke), Johan Vervloessem (Mechelen), An De Moor (Lokeren), Johnny Plevoets (Nieuwerkerken), Monique Gregoir (Gent), Veerle Verhaegen (Rijkevorsel) en Karin Robert (St. Kruis-Brugge).

• Meer dan 5000 lezers kwamen in de herfstvakantie op bezoek in Leuven voor **STAD MET KLASSE**. Een bijzonder succes en uit de honderden opgestuurde evaluaties blijkt ook dat iedereen uitermate tevreden was. De Dienst voor Toerisme en de stadsgidsen zorgden dan ook voor een uitstekende ontvangst van de Vlaamse leerkrachten. Secretaris-generaal Georges Monard overhandigde bij het begin van de week vijf kunstboeken over Leuven aan de eerste vijf deelnemers die kwamen opdagen: Eugene Brangers uit Kontich, Anny Dauw uit St. Kruis-Brugge, Magda Vanderdonck uit Zottegem, Roger Beckx uit Diest en Anny Marchand uit Zwalm.

En dit zijn de winnaars van de **KLASSE-wedstrijd**. Zij krijgen weldra een beeldje van Eeuwige Student **FONSKE** thuis bezorgd: Nicole Donkers uit Essen, Eric Van Troyen uit Bornem, Michèle Certijn uit Putte, Jos Van Hoof uit Balen en Marleen De Geeter uit Brakel. Het juiste antwoord was 2086.

NAAR THAILAND **a**

De *Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en technische Bijstand* (VVOB) heeft **vacatures** voor een project *Technisch- en Beroepsonderwijs in Noordoost Thailand* (in samenwerking met ABOS). Gezocht worden: een verantwoordelijke audiovisuele apparaatuur, inclusief werking en training (minimum HOB)U, een verantwoordelijke grafische afdeling, inclusief werking en training (minimum HOB)U, 3 industrieel of burgerlijk ingenieurs in de electromechanica met ervaring in CNC/CAD/CAM en 3 industrieel of burgerlijk ingenieurs in de mechanica met ervaring in lastechnieken. Eén jaar ervaring en een zeer goede kennis van het Engels zijn vereist. **De inschrijvingen sluiten af op 6 december**. Op 12 december is er een info-dag en de selecties vinden plaats op 14 en 15 december.

VVOB - Maria-Theresiastraat 21 - 1040 Brussel - ☎ 02-217 76 15

CURSUSSEN EN STUDIEDAGEN

ALGEMEEN

• Een ontmoeting met jouw levensthema's: 27-31/12 in Lustin.

Een avontuurlijke uitdaging om in uw eigen tempo en binnen een veilig kader te ontdekken hoe u betekenis en symbolisering geeft aan de wereld die u omringt.

Outward Bound België - Kapucijnenvoer 217 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 51 72

• Opmerkelijke opera's: Inleiding (10/1); Scarlatti (17/1); Janacek (24/1); Alban Berg (31/1); Peter Sellars (7/2).

Uitstraling-Permanente Vorming - VUB - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-641 27 50

• Opleiding drama: tweejaarlijkse cyclus vanaf 2/1.

Intense scholing rond zelf toneelspelen, met anderen theater maken en in groepen met drama werken.

Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

• Dansstages Parnas danst: Jazzdans, stepaerobic en cardio funk (14-16/12); Afrikaanse dans (18/3).

ILOK-Parnas - Katrien De Cuyper - Stationsstraat 301 - 1700 Dilbeek - ☎ 02-466 51 51

• Voor ouders: Luisteren naar kinderen (10 avonden vanaf 9/1); Mijn zoon of dochter doe hetreeds!?-workshopvoorouders van seksueel actieve jongeren (5 avonden vanaf 18/1 of 11 en 20/5); Jongeren met drugsproblemen (21 en 28/1 of 5 avonden vanaf 27/4); Oei, ze worden zelfstandig: tieners opvoeden tot zelfdiscipline (6 avonden vanaf 14/2); Omgaan met je kind (6 avonden vanaf 26/4); Filosoferen met kinderen (4 avonden vanaf 24/4).

Volkshogeschool Elcker-Ik - Breughelstraat 31-33 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-218 65 60

• Fun & Facts '94: Wel jong, niet gek: 29/12 in Oostkamp.

Praatavond rond weekendongevallen en veilig en verantwoord rijgedrag van jongeren.

Jeugd Raad Oostkamp - Rik Stael - ☎ 051-50 37 91

BASISONDERWIJS

• Musiceren met kleuters (21/2 en 14 en 28/3); Marokkaanse kinderen in je klas (6 en 13/2 en 20/3); Opleiding tot stage-mentor in de kleuterschool (3, 10, 17 en 24/2); Opleiding tot stage-mentor in de lagere school (23 en 30/1, 6 en 20/2).

Normaalschool Kindsheid Jesu - Kempensesteenweg 400 - 3500 Hasselt - ☎ 011-21 02 06

• G.W.P.-weekend: 17 tot 19/3 in Voeren.

Vlaamse Jeugtherbergcentrale - Gust Rombaut, pedagogisch adviseur - Groeningestraat 7 - 1500 Halle - ☎ 02-356 53 63

KLASSE-MENT

Het heeft géén invloed op uw winstkansen maar vermits we elke (brief)kaart hier ook lézen mag u bij uw antwoord gerust een persoonlijke kribbel plaatsen. Als u er toch een postzegel voor over hebt kan die ene schop/por/tip/verwensing of oppepper er ook nog wel bij, nee?

winnaar opgave 12: Johan Cocquyt uit Aalter.

oplossing opgave 13: Els De Terret uit Luik is KLEUTERLEIDSTER, al vonden we edelstruik-teler ook leuk.

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• Lichamelijke opvoeding: Voetbal - aanvallers (15/12 in Genk); Voetbal - gevorderden (15/12 in Genk); Tafeltennis (16/12 in Kuringen); Badminton (16/12 in Kuringen); Volleybal: van 1-1 tot 4-4 (19/12 in Genk); Weerbaarheid op schoolniveau: bevrijdingstechnieken (20/12 in Rotem-Dilsen); Fysieke en geestelijke relaxatie (20/12 in Rotem Dilsen).

Limburgs Centrum Onderwijs vzw - Blijde-Inkomststraat 34/2 - 3500 Hasselt - ☎ 011-25 12 72

• Duits: Hörverstehen und Arbeit mit Video: 14/3.

Instituut voor Taalonderwijs - VUB - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-629 26 67

CONGRESSEN EN SYMPOSIA

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• 11de Gespreksdagen Katholiek Hoger Onderwijs Brussel: 26-28/1.

Op 26 en 27/1 voorbehouden voor klassikaal bezoek van laatstejaars secundair onderwijs uit het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde; op 28/1 toegankelijk voor iedereen. vzw KOCB - Ninoofsesteenweg 339 - 1080 Brussel - ☎ 02-411 13 73

• SIBA 95: 2-4/2.

De 12de Studie-Infoeurs-Antwerpen voor laatstejaars secundair onderwijs vindt plaats in de feestzaal van de Stad Antwerpen - Meir 78.

Organisatiecomité SIBA - Dorpsbeekstraat 104 - 2040 Berendrecht - ☎ 03-568 79 31

• Managing change in language teaching (26/3 tot 7/4 in Lancaster, Engeland); Flexible vocational education and training: meeting the needs of local industry (19 tot 25/3 in Edinburgh, Schotland); Industry and higher education: working together (19 tot 28/4 in Southampton, Engeland).

The British Council - Jozef II straat 30 - 1040 Brussel - ☎ 02-219 36 00

• 4de contactdag LIKONA: 21/1 in Diepenbeek.

Contactdag voor inventariseerders met voordrachten, workshops enz.

Limburgse Koepel voor Natuurstudie - Provinciaal Natuurcentrum - Zuivelmarkt 33 - 3500 Hasselt - ☎ 011-21 02 66

• 8ste Europees Salon van de Student: 8-11/2 op de Heizel.

Laatstejaars secundair onderwijs kunnen kennismaken met het Europese hoger onderwijs.

Europees Salon van de Student - In-Medias - Kazernestraat 86 - 1000 Brussel - ☎ 02-514 10 11

• Skola Praha (Praag, 26-29/1) en Korea Student Fair (Seoul, 17-19/2).

Tsjechië en Korea presenteren hun respectievelijk onderwijsstelsel.

ICEF - Am Hofgarten 18 - Postfach 2464 - 53014 Bonn - Duitsland - ☎ 00-49-228-22 30 86

opgave 14: Herinnert u zich IQ nog? Het bekende schuifraam bevat deze maand een 20-letterwoord dat zich geografisch in uw school situeert.

e d k k ij
e s a r s
n a e r l
a d u r r

We krijgen uw antwoord nog graag dit jaar. Klasse-ment - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

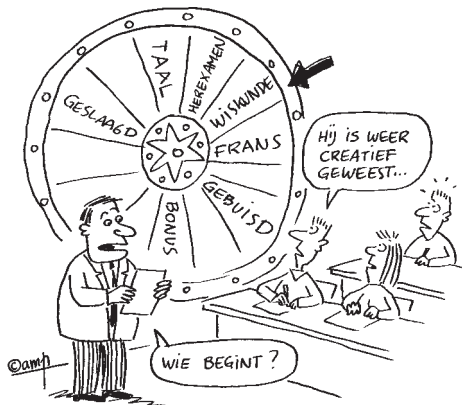

De ideale les. De meeste leraars kennen het en passen het ook toe maar er zijn toch momenten waarop ze een onderdeel veronachtzamen: de structuur van een ideale les. Uit de meeste proces/product onderzochten (*Rosenshine, Stevens, Brophy, Good enz.*) komt een patroon van instructiegedragingen naar voren dat het meest efficiënt is. Dit zijn de vijf stappen.

1. Het huiswerk bespreken en de leerstof van de vorige les kort herhalen als die als voorkennis wordt verondersteld.
2. De nieuwe leerstof aanbieden en uitleggen (enthousiast, stapsgewijs, goed gestructureerd, in interactie met de leerlingen).
3. De kans geven om te oefenen (vragen stellen, oefeningen maken, snel vaststellen wat niet begrepen is).
4. De leerlingen zelfstandig laten werken. Dergelijke opdrachten (inclusief huiswerk) zouden eigenlijk voor 90 tot 100 % van de gevallen tot succes moeten leiden. In deze fase wordt de kennis werkelijk geïntegreerd.
5. Vaak herhalen van leerstof en toetsen van kennis. Efficiënte leraars komen regelmatig op de leerstof terug en blijven de leerlingen erbij betrekken door hun kennis steeds opnieuw te toetsen en erop voort te bouwen.

Onbekend schoolreglement. Het schoolreglement, dat de rechten en plichten van elke leerling vastlegt, is onvoldoende bekend. Dat blijkt uit een onderzoek van *Caleidoscoop* bij 1054 leerlingen in het vrij secundair onderwijs. Slechts 57 % van de leerlingen zeggen dat de leerkracht het reglement in de klas besprak. Minder dan de helft vindt dat leerkracht of directie er regelmatig naar verwijst. Opvallend is de lage score in de eerste graad: slechts 78 % weet er van het bestaan van een schoolreglement en minder dan de helft van de leerlingen kreeg er een **toelichting** bij in de klas.

Een minderheid van alle leerlingen (ongeveer een derde) kunnen zeggen dat het reglement typisch en eigen is aan hun school. En of ze het te streng vinden? 45 % vindt van wel (36 % in ASO; 56 % in TSO en 59 % in BSO). Meer meisjes dan jongens vinden het reglement OK: 58 % tegenover 48 %. Tweederde van de leerlingen vinden ook dat de leerkrachten meestal handelen volgens het reglement. Maar niet meer dan 7 % schijnen te weten dat een school een aantal regels moet respecteren eer ze een leerling van school kan sturen. Zo'n 20 % weten dat ze beroep kun-

nen aantekenen tegen een uitspraak van een delibererende klasseraad. Geen 23 % menen dat de school hun klachten tegen de klasseraad ernstig zou onderzoeken.

Goed opgeleide ouders. De belangrijkste voorspellende factor voor succes op de middelbare school is het opleidingsniveau van de ouders van de leerling. Het geslacht van de leerling of het beroep van de ouders is nauwelijks van invloed. Kinderen van ouders met alleen lagere school blijven bijvoorbeeld in de brugklas drie keer zo vaak zitten als kinderen van academisch gevormde ouders. Dit blijkt uit een omvangrijk onderzoek in Nederland bij 20.000 scholieren die enkele jaren werden gevolgd.

Het onderzoek staat in *Didaktief* en bevestigt volgens een onderzoeker dat het onderwijs geen krachtig middel meer is om **sociale ongelijkheid** te bestrijden. De achterstand van kinderen met laagopgeleide ouders wordt tijdens hun schoolcarrière steeds groter. Bovendien groeit ook de intelligentie bij kinderen van hoog-

opgeleide ouders sneller op school. Dit blijkt uit de (non-verbale) intelligentietests die de kinderen in de loop der jaren moesten afleggen.

Scholen verwoest. In Kroatië zijn op dit ogenblik 513 van de 1644 schoolgebouwen verwoest. Toch hebben de Kroaten de jongste drie jaar een grote hervorming doorgevoerd in het onderwijs: verwijzingen naar ideologieën zijn geschrapt uit leerplannen en schoolboeken. Onderwerpen als filosofie en sociologie, die vroeger verboden waren, staan terug op het programma. Er worden nu ook lessen gegeven in ethiek en moraal. De leerlingen krijgen meer muziek en kunst. Godsdienst is een mogelijk keuzevak geworden. In geschiedenis en aardrijkskunde gaat de aandacht naar de politieke vernieuwing, naar de eigen cultuur en die van etnische

SIGNAAL

m i n d e r h e d e n . Ouders spelen nu ook een veel grotere rol. Zo vertelde *Prof. Naima Balic* van het Kroatisch onderwijsministerie tijdens een internationale werkweek in Ankara, waaraan voor Vlaanderen inspectrice *Hilda Deketelaere* deelnam.

Het blijkt dat de overgang naar een **democratisch systeem** in heel Oost-Europa moeizaam verloopt. Op de meeste scholen worden de oude handboeken nog gebruikt en de oude communistische machthebbers zitten nog vaak in de schoolbesturen. Zegt de Tsjechische *Prof. Michal Skapa*: «De regimes zijn dan wel veranderd maar de systemen zijn dikwijls overeind gebleven, vooral het onderwijsstelsel.»

Handen omhoog of ik print. Met de actie *PC's for pistols* krijgen Amerikaanse scholieren die hun vuurwapens inleveren een tweedehands computer in ruil. Een revolver levert een PC met printer op. Voor een jachtgeweer krijgt de school een PC met modem. Een automatisch wapen levert meteen een compleet desktop publishing systeem op. Daarmee kunnen de scholieren een eigen schoolblad beginnen. In heel Amerika brengen leerlingen elke dag zo'n 135.000 vuurwapens mee naar school. Vuurwapens zijn er de tweede belangrijkste doodsoorzaak geworden voor kinderen vanaf tien jaar.

In de folder die de actie ondersteunt lezen we: «Wat zou er gebeuren als elk geweer op onze scholen in een computer veranderde? Wapens zijn een doodlopend straatje maar computers zijn de oprit voor de toekomst.»

Ben ik te min? «Waarom wil het ene kind op de hoek en het andere pal voor de poort afgezet worden? Omdat de ene auto nu eenmaal meer **bewondering** afdwingt dan de andere. Door die typische, katachtige lijn, met zijn ietwat **agressieve**, opgetrokken neusvleugels. Door het ruime, comfortabele interieur, waarin plaats genoeg is voor **veel vriendjes**, die **vechten** om mee te mogen rijden. Dat is voor een kind even **belangrijk** als veiligheid, zuinigheid, rijprestaties, rijplezier voor u. En wie wil er nu niet **de liefste** papa van de wereld zijn?» Met deze tekst op grote affiches en in weekbladen werft een bekend automerk («een eigen manier van leven») dezer dagen klanten voor «de gezinswagen van het jaar» onder de kop «Niet meer naar school in een lelijke auto». Ben ik te min, omdat jouw pa in een grotere kar rijdt dan de mijne? ■

De kapitein van het schip

Hij is onrechtstreeks waarschijnlijk de grootste werkgever van het land. Secretaris-generaal Georges Monard staat nu acht jaar aan het roer van het Departement Onderwijs dat zo'n

INTERVIEW

150.000 werknemers telt. Precies vijf jaar geleden interviewden we hem over de wrevel in het onderwijs en over zijn plannen om daaraan iets te doen. Gelukkig hebben we de zwarte doos met de bandopnamen van dat gesprek bewaard. Vluchten kan niet meer.

Probleem nummer één was vijf jaar geleden voor veel leerkrachten de uitbetaling van hun wedden. In elke krant stond de lezersrubriek er vol van.

GEORGES MONARD: Wij waren toen inderdaad een probleemsector in de overheidsdiensten en werden in één adem genoemd met de autoplaten van Cantersteen. Daar hebben we echt van wakker gelegen, ook van de wijze waarop wij leraars in het verleden behandeld hebben. Nu zijn we uit dat dal. De uitbetaling van al die salarissen blijft een reusachtige opdracht maar door de grote reorganisatie doen we dat nu tenminste op een ordelijke wijze. Voor het eerst krijgen we nu zelfs dank- en felicitatiebrieven. Dat waren we hier echt niet gewoon.

Toch blijven er problemen.

GEORGES MONARD: Dat kan niet anders. Er zijn nog zwakke kanten, de wijze van terugvordering bij verkeerde uitbetalingen bijvoorbeeld. Maar iedereen erkent dat er door de structurele ingrepen (de werkstations, het sterk beperken van het aantal weddeschalen enz.) heel veel verbeterd is. Er is een heel andere cultuur gegroeid. Het woord «klant» valt hier nu dagelijks. Wij zijn er voor de leerkrachten, die hebben recht op ons. Ik durf nu zonder enige schroom de vergelijking aan met gelijk welk groot bedrijf. Ook in de schooladministraties wordt er trouwens hard en efficiënt gewerkt.

Revolutie

Toch blijven Brussel en het ministerie voor de meeste leerkrachten akelig ver weg.

Ook dat verandert en het zal nog verbeteren als in '97 de werkstations in de provincies zetelen. Als we bij elkaar over de vloer komen en elkaars voorna-

men gebruiken, dan kunnen we samen naar oplossingen zoeken voor problemen die zich voordoen. Het Departement Onderwijs is er om de voorwaarden te scheppen om voor iedereen goed onderwijs mogelijk te maken.

Het is dus ooit anders geweest.

GEORGES MONARD: Anders? Het gaat hier om een Copernicaanse revolutie! We hebben in Brussel moeten inzien dat niet de overheid of de netten het centrum vormen waarrond de scholen draaien als uitvoerders van het beleid. De scholen zijn het centrum. Niet de individuele directies of leerkrachten, wel de scholen als concrete organisaties: het samenspel van leerlingen, leerkrachten, directies en ouders. Niet alleen de overheid moet zich daarvan bewust worden. Veel scholen beseffen zelf nog niet dat zij eigenlijk de zon zijn waarrond alles draait. Zij verwachten nog veel te veel dat er op uniforme wijze regels worden gedictieerd voor het hele onderwijsveld. Gelukkig is dat tij nu, weliswaar moeizaam, aan het keren.

Waarom verloopt dat proces zo moeizaam?

GEORGES MONARD: Het verbaast u misschien maar de boodschap van meer autonomie is blijkbaar niet voor elke school een blijde boodschap. In theorie wel maar het wordt moeilijk als we aan de school bijvoorbeeld vragen verantwoordelijkheid te nemen voor een

actief, modern en creatief personeelsbeleid. Wij willen juist aan de scholen meer mogelijkheden geven om met minder strakke regels actief werkgever te zijn. Zij moeten echt het beste kunnen halen uit hun leerkrachten door er op een volwassen manier mee te dialogeren.

Gevecht

Ondertussen is ook het eenheidstype volledig ingevoerd. Bent u daar tevreden over?

GEORGES MONARD: Het is zeker geen pedagogisch meesterwerk en het is ook niet de hervorming waar ik het meest fier op ben. Maar het heeft wel een einde gemaakt aan het verlamdend conflict en heilloos gevecht tussen type I en type II-scholen. Het ging daarbij al lang niet meer over principes en pedagogie maar over terreinbezetting. De overheid heeft dit, terecht, moeten oplossen. Het eenheidstype was het best mogelijke om uit de impasse te geraken.

Eigenlijk kan iedereen ermee doen wat hij wil. Sommige scholen bieden bijvoorbeeld officieus toch een eerste jaar technisch of Latijn aan.

GEORGES MONARD: Er zijn géén negen uur Latijn of techniek meer in het eerste jaar. Maar als wij vaststellen dat de bevolking en het onderwijsveld ondanks alles een stukje keuze willen maken bij het begin van het secundair onderwijs, dan hebben wij als overheid niet het recht daar zo sterk tegen in te gaan. We mogen geen dictaat opleggen, wel realiseren wat maatschappelijk haalbaar is. Er is nu een marge van vrijheid binnen een ruime, soepele structuur waarin je de inspiratie en het verleden van de school kunt herkennen.

De eindtermen lijken een tegenzet.

GEORGES MONARD: Neen. We kunnen maar grotere autonomie geven als er eerst goede afspraken zijn over wat we gaan nastreven en moeten bereiken. Het luik eindtermen - inspectie - begeleiding is daarvoor essentieel.

Critici zeggen dat de overheid met de eindtermen een bepaald mens- en maatschappijbeeld opdringt.

GEORGES MONARD: Dat geloof ik niet. We zorgen er wel voor dat diploma's die de overheid uitreikt van Veurne tot Maaseik dezelfde waarde hebben. En dat er minimale afspraken zijn voor de inhoud van kennis, vaardigheden én waarden. Er blijft daarbij voor elke school veel ruimte voor eigen accenten. We hebben uit het maatschappelijk debat geleerd dat we niet te ver mogen gaan in het precies vastleggen van de eindtermen.

Nog zo'n nieuw verschijnsel in onderwijs: het maatschappelijk debat. Wordt ook al op gemengde gevoelens onthaald.

GEORGES MONARD: Het ministerie gaat nu inderdaad over de lerarenopleiding, de eindtermen enz. de brede discussie aan vóór er een ontwerp van decreet is geschreven. Dat is nieuw. We willen er immers iedereen bij betrekken, ook de niet-georganiseerden. Onderwijs is een zaak van heel de samenleving. Ik begrijp echt niet waarom sommigen daar een gevaar, trauwjes of hinderlagen in zien. Het is voor de overheid veel gemakkelijker meningen te herzien op basis van voorlopige voorstellen dan als alles al min of meer vastligt.

Een zoethoudertje, zegt men.

GEORGES MONARD: Niet waar. Er wordt echt veel bijgestuurd. De maatschappelijke discussie is er in Vlaanderen de jongste jaren trouwens op vooruitgegaan. Door het debat groeien heel wat waardevolle inzichten. We leren veel uit wat er opborrelt.

Bezemwagen

U zat ook in de commissie van de Koning Boude-wijnstichting die o.a. voorstelde de onderwijstijden te herzien.

GEORGES MONARD: Het is spijtig dat dat item zo nadrukkelijk uit het rapport wordt gelicht. Wij wilden gewoon voorstellen formuleren om school en samenleving beter op elkaar af te stemmen. Eén van de vaststellingen is dat wij een beperktere onderwijstijd hebben dan de meeste andere landen. Toch moet iedere leerling heel wat leerstof verwerken. Het is toch logisch dat er uit het peloton meer deelnemers in de bezemwagen moeten als de rit sneller wordt gereden.

Dat lijkt een gemakkelijke verantwoording voor het hoge aantal zittenblijvers in Vlaanderen.

GEORGES MONARD: En toch is dat er één, samen met de absoluut vrije keuze van de ouders om gelijk welke richting te volgen en het grote wantrouwen bij ons tegenover elke interventie van de overheid bij het maken van persoonlijke keuzes. Dat ligt in sommige landen en meer dirigistische onderwijs-systemen wel even anders.

Die uitleg verklaart nochtans niet waarom er bijvoorbeeld al in het eerste leerjaar zoveel zittenblijvertjes zijn.

GEORGES MONARD: Daar willen we dan ook extra inspanningen voor leveren. De minister heeft de jongste jaren aanzienlijke middelen vrijgemaakt voor een betere opvang en begeleiding bij de overgang naar de lagere school. Los daarvan blijkt differentiatie één van de moeilijkste praktische uitdagingen voor elke leerkracht.

Grote tanker

En nu gaat u het secundair onderwijs aanpakken.

GEORGES MONARD: Dat wordt inderdaad de grootste uitdaging voor de volgende legislatuur. Het gaat

hier niet alleen om schaalvergroting maar vooral over het aanbod binnen de scholen. Soms worden op enkele honderden meters van elkaar technische richtingen aangeboden die dezelfde apparaten nodig hebben maar waar beide onvoldoende middelen voor hebben. Latijn-Grieks wordt in dezelfde stadjes, in hetzelfde net op verschillende plaatsen aangeboden aan twee, drie leerlingen... Dit wordt een belangrijke maar moeilijke operatie. Hier ligt de vrije keuze heel gevoelig en er spelen allerlei belangen mee.

Komen er minder middelen voor het secundair onderwijs?

GEORGES MONARD: Dat is niet eens de echte inzet. We besteden nu heel veel middelen aan het secundair onderwijs en boeken in verhouding geen betere resultaten omdat een deel van de meerkost wordt opgevreten door de versnippering en niet gaat naar betere kwaliteit.

Die wordt ook bepaald door de kwaliteit van de leerkrachten.

GEORGES MONARD: Juist daarom wil de minister ook tegelijk de lerarenopleiding en de navorming aanpakken. Er moet een helder beroepsprofiel komen. We kunnen ook maar meer vrijheid geven aan scholen en leerkrachten als dat sterke en boeiende persoonlijkheden zijn die in de schoolorganisatie kansen krijgen om zich te ontwikkelen. Daarom is ook de navorming zo belangrijk. Nu besteden we daar bij leerkrachten één duizendste van het personeelsbudget aan, terwijl dat in gelijk welke grote organisatie minstens tien keer meer is. **Zij krijgen dan ook navorming tijdens hun uren.**

GEORGES MONARD: Lang niet altijd. Ook voor leerkrachten hoort de navorming bij hun voltijdse inzet. We moeten daar niet tellen in aantal opdracht-uren per week. Die ingebouwde cultuur moet veranderen als we de kwaliteit van het onderwijs willen garanderen. Bovendien moet de navorming ook veel meer rekening houden met de echte behoeften van de leerkrachten. Nu gaat er te veel geld naar de structuren en het apparaat van de navorming en te weinig naar de kwaliteit van het aanbod. De navorming vind ik tot nu toe trouwens het minst geslaagde luik van de hervorming.

En de inspectie?

GEORGES MONARD: Dat is een formidabele reorganisatie geweest. Bijzonder geslaagd ook. In het secundair en hoger onderwijs is de vernieuwing vlotter verlopen omdat er meteen een groot gedeelte nieuwe inspecteurs is bij gekomen. In het basisonderwijs moest het grotendeels gebeuren met het bestaande korps. Maar we zijn de groeipijnen al stilaan voorbij. Wat wij gedaan hebben wekt belangstelling in andere Europese landen.

Het lerarenkorps is met zo'n 150.000 mannen en vrouwen zo'n grote groep. Hebt u daar eigenlijk ook nog een overzicht van?

GEORGES MONARD: Het is zonder twijfel een hoogkwalitatieve groep. Vergeleken met andere sectoren hebben we ook een klein verloop. Het gaat dus om een vast korps. We moeten dan ook investeren in de kwaliteit van elke leerkracht afzonderlijk en van de school als organisatie waarin hij moet renderen. Maar ik geef toe: hoe groter de tanker hoe moeilijker je hem gekeerd krijgt om een bocht te nemen.

Hoe gevaarlijker ook.

GEORGES MONARD: Inderdaad. Langzaamheid past grote zaken. ■

«Op een volwassen manier met leerkrachten dialogeren.»

Op uw gezondheid

Het gezondheidsdossier in vorige **KLASSE** is niet onopgemerkt voorbijge-

REACTIE

gaan. Uit de stapel reacties die wij ontvingen volgende, uiteenlopende voorstellen voor een school die weer **blaakt** van gezondheid. Op een drafje.

- Ik studeer verpleegkunde en we krijgen heel wat lessen over de gevaren van roken, over gezonde eetgewoonten enz. Maar wat blijkt? Hier wordt tegen de sterren op gerookt. Vooral wat ongezond is komt op het menu, zeker tijdens de examens (als we bijvoorbeeld voedingsleer aan het blokken zijn!). Soms vraag ik aan medestudenten: «Stoort het als ik hoest, terwijl jij rookt?» Ik vraag me echt af of we de mentaliteit van de jongeren wel echt kunnen veranderen.

- Organiseer een sport-strafstudie i.p.v. de huidige schrijf-strafstudie. En laat ze er maar eens keihard tegenaan gaan. Wie niet horen wil, moet voelen.

- Waarom geen Melk-Dansant i.p.v. een T-Dansant? Een milk-shake «sjeekt» ook lekker.

- Wij houden onze school snoepvrij. Cola en suikerrijke dranken zijn taboe. Bij verjaardagen stimuleren we de leerlingen om iets anders dan snoep te geven. Er hangt een slogan in de gang: «Je gezondheid of je leven!».

- Na de berichten op de radio over jullie artikel zijn wij meteen in gang geschoten. Het wordt toch echt tijd om er werk van te maken. We gaan met onze ouderraad een heel jaar werken rond gezondheid. Er komen sprekers, een tentoonstelling en allerlei activiteiten. En we gaan het jaar afronden met een rauwkostfestijn!

- Als we nu op school de snoepautomaten eens verwijderen en leerlingen de verantwoordelijkheid geven voor de verkoop van fruit, yoghurt, vers fruitsap enz.?

- Waarom samen met de leerlingen niet een moestuintje aanleggen op school? Ik hoor dat er scholen zijn waar dat al met succes gebeurt. De gezonde groenten kunnen dan meteen opgegeten worden.

- Waar zijn die oude acties van de appelclub en de melkbrigade eigenlijk gebleven? Bestaan die nog? Zou Land- en Tuinbouw niet méér kunnen ondernemen?

Op de loop

- Ik werk in een land- en tuinbouwschool. Wij vinden het heel belangrijk dat onze jongeren gezonde eetgewoonten krijgen. Geen snoep, geen drankautomaten dus. Er is wel fruitsap en melk. En de appels en de peren zijn gewoon verkrijgbaar in de serre.

- Als iedereen nu 's morgens eens wat vroeger opstaat en naar school **lóópt!**

- Ik probeer in mijn lessen wel voorlichting te geven over een gezonde levenshouding (voeding, beweging enz.). Maar ik denk dat er grotere acties

moeten komen met **heel de school**. Als we gemeenschappelijk concrete doelen stellen moeten we toch iets kunnen bereiken?

- De oplossing! **Saaie vakken** als wiskunde, Frans, economie, geschiedenis, aardrijkskunde, Duits, Nederlands, Engels, biologie en chemie vervangen door lichamelijke opvoeding!
- Vraag op school gewoon democratische **prijzen** voor gezonde voeding en hogere prijzen voor de ongezonde.
- Bij ons op school brengt Sinterklaas chocolade en speculaas. Waarom geen mandarijntjes? De school kan toch zelf het goede voorbeeld geven. Zo is er hier elk jaar een **vlaaienslag!** Waarom geen appelslag?
- Het ligt misschien in kleine dingen die het dagelijks leven ook aangenaam kunnen maken: **joggen** van het ene klaslokaal naar het andere (i.p.v. het huidige zich voortstlepen), rauwkost verkopen tijdens de pauzes enz.

Lunchpakket

- Over **tandhygiëne** lees ik nog niets in het rapport. Dat volgt waarschijnlijk nog want ook hiermee is het volgens mij erg gesteld. Bij ons op school bereiken we nochtans schitterende vooruitgang op dit vlak dankzij een volledig uitgewerkt project.
- We proberen de hele school aan het **lopen** te krijgen door een goed begeleid loopschema. De eerste week elke dag tien minuten lopen, de derde week een kwartier enz. Het is niet verplicht maar elke inspanning wordt op een groot bord in de aula bijgehouden. Het wordt enthousiast opgevolgd. Sommige leerlingen lopen zelfs samen met hun ouders. Als controle lopen we samen voor de kerstvakantie een half uur en voor de grote vakantie een uur. Door zoiets tijdens het jaar voorzichtig op te bouwen, hopen we de hele school in beweging te krijgen. Ook die leerlingen die weinig of niet sporten.
- Het **schoolmeubilair** is niet aangepast. Zal wel dat je rugklachten krijgt. Andere stoelen (zitballen, kniestoelen...) kunnen al veel oplossen.
- **Verbieden** helpt niets. Ik geloof niet in een rookverbod enz. Het is veel beter dankzij studies en uiteenzettingen de leerlingen zelf te laten inzien dat ze met hun gezondheid spelen.
- Het helpt zeker als **politie en artsen** op school komen vertellen wat de gevolgen zijn van drugs en alcohol, bijvoorbeeld voor verkeersongevallen. Een harde confrontatie is misschien de enige uitweg.
- We maken op school regelmatig samen met de leerlingen een gezond **lunchpakket**. Dat sluit dan aan bij een lessenreeks over voeding. We zien toch wel dat zoiets helpt.
- We hebben de **apotheker** al eens uitgenodigd. Die wijst op de gevaren van sommige geneesmiddelen. Kinderen moeten ook alternatieven leren kennen.

Douche

- **Leuke slogans** stimuleren leerlingen soms. Waarom ze niet ophangen op school? Meer sport op uw bord. Drink geen pint voor je begint. Denk aan later, drink meer water. Te veel pillen, om van te rillen.
- Wij mogen niet douchen na de turnles. Daar kruipt te veel tijd in, zeggen de leraars. Maar een

hele dag bezweet rondlopen is ook geen pretje. We kunnen misschien een snel-service organiseren. Een soort **car-wash** voor leerlingen. Ik wil desnoods mijn kleren nog wel aanhouden. Proper is proper.

- De **sportclubs** bieden toch wel een boeiend alternatief. Waarom zouden die via de school niet wat meer promotie mogen komen voeren. Er zijn zoveel sportverenigingen die dat wat graag zouden doen. En onbekend is nog altijd onbemind.
- Zouden de leerlingen ook niet wat **meer tijd** kunnen krijgen om 's middags hun boterhammen op te eten? Al dat geschrok kan toch niet echt gezond zijn. De leraars staan er bij met de chronometer in de hand. Smakelijk!
- We organiseren af en toe met de hele klas, onze klasseleraar en andere leerkrachten een gezond **koud buffet**. Iedereen brengt wat mee van thuis. Héél gezellig en gezond.
- We gaan een gezonde actie organiseren op school: een opstel- en kleurwedstrijd, bijzondere aandacht in alle lessen (van praktijkvakken tot koken en LO) en allerlei andere activiteiten. Maar we gaan beginnen met een zelfonderzoek bij de leerlingen. Daarvoor zullen we het dossier uit **KLASSE** gebruiken en de leerlingen een tijdje een **dagboek** laten bijhouden zodat ze zich eerst bewust zijn van hun ongezonde gedrag.

Met de fiets

- Televisie speelt inderdaad een grote rol in het leven van de leerlingen. Heel wat leerlingen hebben zelfs een **eigen televisie** op hun slaapkamer. In mijn klas (derde leerjaar) zitten zelfs twee leerlingen die thuis meer dan vijf werkende televisietoestellen hebben. Een derde van de leerlingen kijkt 's morgens al TV voor ze naar school komen... Hier ligt toch wel veel verantwoordelijkheid bij de ouders. Maar op school kunnen we zeker ook al werken aan een kritische houding.
- Ik ben een leerkracht van 54 jaar en ik kom al heel mijn leven met de **fiets** naar school (3,5 km). De ouders van de leerlingen steken mij dan wel met hun auto voorbij om hun kinderen naar school te brengen. Er zijn maar weinig leerkrachten en leerlingen die nog echt aan beweging (wilden) doen. Nochtans gezond!
- Je kan als leraar allerlei organiseren. En dat doe ik ook. Ik spaar mijn lessen manuele expressie op om af en toe een hele dag samen gezond te kunnen koken. Maar dat lusten ze lang niet altijd. Chips, cola, frieten... dat wel. De ouders liggen daar toch aan de basis van. Die brengen zelfs naar het schoolfeest hun eigen chips en cola mee! De fietstocht met mijn leerlingen viel bijna in het water. Na vijf kilometer wilden sommigen al stoppen (Moe, meester!) En na mijn laatste les vandaag over gezonde voeding zag ik de leerlingen al in het snoepwinkeltje om de hoek staan. Soms zinkt de moed me toch wel in de schoenen, hoor. ■
- *Voor informatie en projecten i.v.m. gezondheid op school contacteert u het best **PROGES** - Vereniging voor promotie van gezondheid op school - G. Schildknechtstraat 9 - 1020 Brussel - ☎ 02-422 49 39 - fax 02-422 49 89 of **VIG** - Vlaams Instituut voor Gezondheids promotie - G. Schildknechtstraat 9 - 1020 Brussel - ☎ 02-422 49 49 - fax 02-422 49 59.*
- *Het rapport **Jongeren en gezondheid in Vlaanderen** verschijnt in het voorjaar.*

HET VEGE LIJF

Vijftig lezers krijgen zoals beloofd een exclusief **KLASSE** T-shirt cadeau. Daarmee dragen ze de gezondheidsboodschap in woord en beeld uit op de Vlaamse scholen. Wedden dat u weldra de volgende mensen daaraan herkent? K. Dupon (Middelkerke), R. Van Meensel (Wijgmaal), K. Bollen (Spouwen), T. Martens (As), L. Van Wassenhove (Oudenaarde), R. VanderVeken (Machelen), L. Griffet (St-Pieters-Leeuw), A. Huysmans (Temse), A. Meyermans (Scherpenheuvel), F. Van Thienen (Tessenderlo), R. Audenaert (St-Niklaas), A. Van Lierop (O.-L.-V.-Waver), W. Van Elsacker (Pulderbos), F. Hamerlinck (Evergem), Y. De Groote (Pamel), S. Van Aelst (Aarschot), A. Van Hoof (St-Job-in-'t-Goor), G. Vaes (Bilzen), S. Desmijter (Liedekerke), W. Verbeke (Deinze), M. Tormans (Lommel), T. Delimon (Meensel), R. Martens (Oudenaarde), L. Brauwiers (Lier), N. Coenaerts (Buizingen), J. Beyl (Lennik), I. Neyt (Oudenaarde), F. Hamerlinck (Evergem), R. Geniets (Zillebeke), I. Vos (Torchout), K. Aken (Antwerpen), J. Descamps (Moorslede), R. Reniers (Kontich), M. Beliën (Linden), F. Van Belle (Torchout), J. Reumers (Wezemaal), G. Gottemans (Ninove), G. Soens (Belsele), M. Hemerijckx (Pollare), D. Verheyden (Genk), A. Van Look (Overmere), E. Slevyter (Oostende), V. Uyttendaele (Aarschot), G. Van Campenhout (Hefgen), P. Briers (Herenthout), V. Vervaeet (Zaffelare), S. Loenders (Hechtel), J. Benaets (Schooten), D. Moreels (Oudenaarde), L. Derveaux (Ternat).

Tania is blind. Ze zit in de vijfde klas van een gewone lagere school. Haar ouders vinden dat ze zich via het gewoon onderwijs het best zal integreren in de maatschappij. Tom is doof. Hij volgt de richting elektriciteit in het gewoon secundair onderwijs. Beide gehan-

GEHANDICAPT

dicate kinderen hebben weliswaar deskundige ondersteuning nodig maar dat kan in het Geïntegreerd Onderwijs (GON). Nu volgen bijna duizend leerlingen deze vorm van onderwijs, vier keer meer dan tien jaar geleden.

Er komen driemaal meer kinderen uit het gewoon dan uit het buitengewoon naar het geïntegreerd onderwijs.

Blinden, doven of kinderen met krukken of in een rolstoel werden vroeger op de gewone school geweerd omdat ze *gebrekkig* waren. Nochtans hadden ze genoeg verstandelijke mogelijkheden. Maar ze werden vaak *weggestopt* in een zogeheten «gesticht». Een tiental jaar geleden, bij het opstarten van het «geïntegreerd onderwijs» (GON) kregen leerlingen met een lichamelijke handicap, blinden en slechtzienden, doven en slechthorenden (types 4, 6 en 7 van het buitengewoon onderwijs) kansen om, met ondersteuning vanuit het buitengewoon onderwijs, naar het gewoon kleuter-, lager of secundair onderwijs te gaan. Het GON was niet bedoeld als een nieuwe onderwijsvorm maar als een kans om de onderwijskundige en opvoedkundige mogelijkheden van het buitengewoon onderwijs (BO) en het gewoon onderwijs te bundelen. Het wilde de overgang tussen het BO en het gewoon onderwijs makkelijker maken en aan het begrip *zorgverbreding* een concrete inhoud geven.

Braille

Zoveel mogelijk gehandicapte jongeren in het gewoon onderwijs integreren, hen daar een getuigschrift laten behalen én hun maatschappelijke integratie bevorderen, dat waren de einddoel-

stellingen van het GON.

Toch liep het experiment niet naar wens en was de beperking tot kinderen met een fysieke of sensoriele handicap niet meer volgens de wet op het buitengewoon en geïntegreerd onderwijs. Het GON is aan bijsturing toe.

THEO MARDULIER, Dienst Organisatie BO: De oorspronkelijke idee om de reïntegratie van BO-leerlingen naar het gewoon onderwijs te bevorderen, werd niet gerealiseerd. De instroom van leer-

lingen in het GON is nu driemaal zo groot vanuit het gewoon onderwijs als vanuit het BO. De grondleggers van het GON zagen als gewenste instroom dat een leerling uit BO via het GON zou terugke-

ren naar het gewoon onderwijs. In de praktijk hebben we te maken met een omgekeerde stroom: het GON wordt vaker gebruikt om een verwijzing naar BO uit te stellen of zelfs af te wenden.

Hoe kan het gewoon onderwijs via het GON een leerling met een handicap doeltreffend opvangen?

THEO MARDULIER: Nemen we als voorbeeld een blind kind dat aangewezen is op brailleschrift maar normaal begaafd is en het programma van het gewoon onderwijs aankan. Het GON zal in dit geval per week vier bijkomende uren investeren om de belemmeringen, die de leerling wegens zijn handicap in het onderwijsproces ervaart, voor een stuk weg te nemen. Die uren kunnen onderwijskundige en/of paramedische hulp zijn vanuit een BO-school in het kader van het GON-project. Heel concreet kan de begeleider van het GON ervoor zorgen dat leerboeken en toetsen worden omgezet in brailleschrift zodat de blinde leerling de leerstof van het gewone programma kan afwerken.

Gastschool

Kan een ouder eisen dat de gewone dorpsschool zijn gehandicapte kind niet alleen opvangt maar ook laat deelnemen aan het normale leerproces? Kan een directie met zo'n vraag in september

De integratie

plots overvallen worden?

THEO MARDULIER: Dat loopt niet zo eenvoudig. Als een leerling in aanmerking komt voor het GON komt er eerst een *integratieteam* samen om een *integratieplan* op te stellen. Het integratieteam bestaat uit de ouders of de vertegenwoordiger van het kind of de meerderjarige jongere zelf, de directeur van de *gastschool* in het gewoon onderwijs, de directeur van de *dienstverlenende school* in het BO en vertegenwoordigers van de PMS-centra van beide scholen. Dit integratieteam maakt een overeenkomst waardoor de integratie daadwerkelijk kan plaatsvinden. Het meest beslissende element is het integratieplan. Dat is een engagement van de vijf partners van het integratieteam. Het plan maakt een samenwerkingsverband tussen een gewone school en een BO-school mogelijk. Het wordt jaarlijks geëvalueerd. Men moet vooraf dus goed weten waaraan men begint. Zoiets start je niet zomaar in september zonder voorbereiding op.

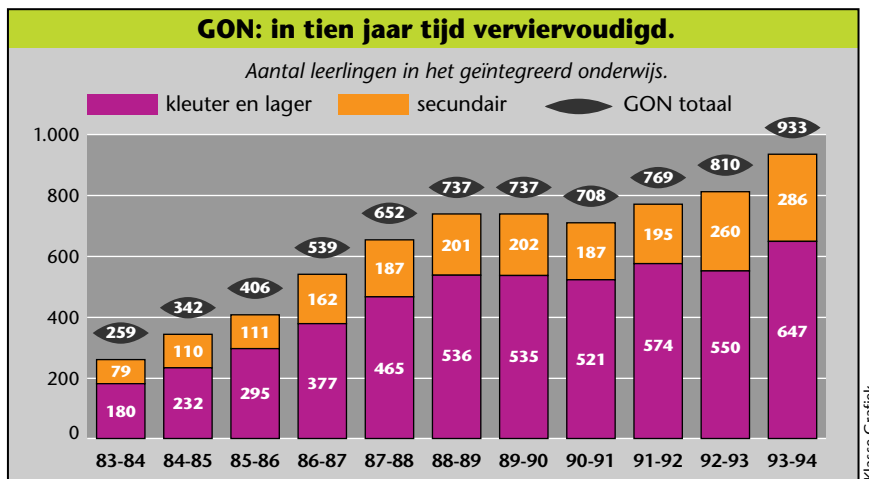
Niet alle gewone scholen zijn bereid om gehandicapte kinderen op te vangen. Er kunnen problemen zijn van infrastructurele aard. Of niet heel het schoolteam kan zich engageren. Bovendien kunnen bijkomende investeringen nodig zijn om bijvoorbeeld hellingen voor rolstoelers te bouwen. Is daar geld voor?

THEO MARDULIER: Niet in het kader van de financiering van het GON. De BO-school krijgt een aantal uren *additionele* hulp waarmee BO-leerkrachten en/of paramedici in de gewone school kunnen functioneren. In de school voor gewoon onderwijs komt de GON-leerling net als de andere leerlingen in aanmerking voor de bepaling van het lestijdenpakket. Daarnaast wordt een *integra-*

tietoelage toegekend aan de BO-school, een soort werkingstoelage om o.a. de reiskosten van de BO-leraars te kunnen vergoeden of om kleine technische hulpmiddelen mee aan te kopen. Een derde vorm van ondersteuning is de begeleiding van het personeel van de gastschool. Maar we geven daar geen extra-uren of financiële middelen voor. We zien dat in het kader van bijscholing of navorming. GON-begeleiding betekent ook het geven van concrete handelingsadviezen. De BO-specialisten kunnen bijvoorbeeld het schoolteam leren omgaan met dove kinderen. Hiertoe moeten de leerkrachten erop attent gemaakt worden dat ze goed moeten articuleren en nooit met hun rug naar de klas toe mogen praten. In zekere zin wordt de know-how van het BO voor een stukje doorspeeld aan het gewoon onderwijs. Deze vaardigheden en kennis kunnen van pas komen in de *zorgverbreding*. Hiermee willen we zeggen dat tal van probleemleerlingen met de nodige zorg en aandacht kunnen slagen in het gewoon onderwijs.

Schmerzzone

Is dat een wenk om voortaan minder leerlingen met ernstige leerproblemen naar het type 8 van het BO te sturen?

Protest

Is de nieuwe regeling geen stap terug voor bepaalde GON-leerlingen?

THEO MARDULIER: Vóór de nieuwe regeling maakten we alleen binnen de groep van de visueel gehandicapten een onderscheid tussen een matige en een ernstige handicap. Nu geldt deze regeling ook voor de groep van de auditieve en lichamelijk gehandicapten. Vroeger stond er ook

• Alle bijzonderheden vindt u in de omzendbrief OND/II/2-3/CWW (30-8-1994)

• Departement Onderwijs - Dienst organisatie BO - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 44 08

is beGONnen

THEO MARDULIER: Type 8 wordt niet afgeschaft. We krijgen wel signalen uit het onderwijsveld dat in het kader van de zorgverbreding in het kleuteronderwijs en de eerste klas van het lager onderwijs gewone en BO-scholen elkaar steeds meer vinden. Dit gaat samen met de nieuwe reglementering van het geïntegreerd onderwijs die de terugplaatsing van leerlingen uit het type 8 naar het gewoon onderwijs ondersteunt. Dat is een gunstige evolutie. We moeten naar een situatie waar beide onderwijsvormen medestanders worden bij het opnemen van de verantwoordelijkheid om elk kind op de meest aangewezen plaats dat onderwijs te bieden waarop het recht heeft.

Wat is er vandaag nieuw in het GON?

THEO MARDULIER: Vroeger was het GON enkel voor de kinderen uit het type 4, 6 of 7. Nu wordt het GON uitgebreid naar alle types van het BO, behalve type 5, langdurig zieke leerlingen. Maar kinderen uit de schmerzzone, van wie de handicap niet meteen duidelijk zichtbaar is, type 1, 3 en 8, moeten eerst minstens negen maanden in het BO doorgebracht hebben eer ze in aanmerking kunnen komen voor extra-GON-hulp. Als alle kinderen met leerproblemen vanuit het gewoon onderwijs rechtstreeks zouden worden doorgestuurd naar het GON kunnen we voorspellen dat de begroting in de kortste keren in moeilijkheden komt.

Vroeger kreeg je ook voor elke GON-leerling twee extra-uren en dezelfde toelage. Alleen blinden die op brailleschrift aangewezen waren kregen vier extra-uren hulp. Nu spelen de vorm van de integratie, de aard en de ernst van de handicap een rol in het toekennen van extra-hulp.

geen beperking op de duur van de schoolloopbaan als GON-leerling. Daar is een einde aan gekomen. Voor leerlingen met een matig lichamelijke, auditieve of visuele handicap is de GON-hulp beperkt tot twee schooljaren per onderwijsniveau, met uitzondering van het kleuteronderwijs. Dus telkens twee in het lager, secundair en hoger onderwijs. Dit is voor die kinderen wel een stap terug in vergelijking met vroeger toen ze elk schooljaar twee uren per week extra-hulp kregen. Daar is al protest tegen aangetekend. Toch denk ik dat een beperking in de tijd terecht is. We hopen hiermee het gewoon onderwijs te stimuleren de nodige vaardigheden te verwerven om met de betrokken gehandicapte leerling verder te gaan. Het mag niet zijn dat de problemen met de GON-leerling worden opgespaard tot het moment dat de GON-begeleider langskomt om ze op te lossen. Het GON is voor leerlingen van wie de leerkrachten zeggen: met wat deskundige ondersteuning vanuit het BO zien we het zitten. Zo kan het BO zich concentreren op de zeer gespecialiseerde hulp voor kinderen voor wie in het gewoon onderwijs een grens is bereikt.

Kan een GON-leerling naar het hoger onderwijs?

THEO MARDULIER: Dat is ook nieuw. We hebben het GON uitgebreid naar het niet-universitair hoger onderwijs. We willen dat een gehandicapte na de ondersteuning in het secundair onderwijs ook kansen krijgt om voort te studeren in het HOBU. Daar werd voordien met afwijkingsuren een mouw aan gepast. ■

Gehandicapte jongeren kunnen ook gewoon onderwijs volgen.

Duizenden Nederlandse jongeren steken elke dag de grens over naar Vlaamse scholen.

In 1993 staken 2478 Nederlandse scholieren (secundair onderwijs: 2072, HOBU: 406) de grens over. Dit jaar zijn er dat nog een honderdtal meer: 2577 om precies te zijn (secundair onderwijs: 2092, HOBU: 485). Daarnaast wonen er ook nog eens ongeveer evenveel Nederlandse scholieren in Vlaanderen. Die lopen hier dus ook school. Het zijn er 2374. In totaal zitten dit schooljaar dus bijna 5000 Nederlandse scholieren op Vlaamse schoolbanken in het secundair en hoger onderwijs.

Dit zijn cijfers van de eerste officiële telling die het Departement Onderwijs op dit vlak recent uitvoerde voor het secundair en HOBU. Daaruit springen ook enkele plaatsen naar voren. Koploper is Maaseik met 808 Nederlandse scholieren in het secundair onderwijs. In Antwerpen zitten er 423 en in Turnhout 177. Maar ook Vlaamse steden die wat verder van de grens liggen tellen steeds meer Nederlandse studenten: 76 in Brugge, 50 in Genk en 50 in Hasselt. Voor het HOBU is Antwerpen de grote trekpleister met 238 Nederlanders. In Brussel zitten er 65.

In vergelijking met vorig jaar is vooral de stijging in het HOBU opvallend: van 796 naar 931. Een stijging met 17 %. Er zijn in die periode trouwens ook meer Nederlanders gewoon in België komen wonen.

Heropvoeding

In het Koninklijk Technisch Atheneum van Turnhout is een derde van het aantal leerlingen van Nederlandse nationaliteit. «De ouders dringen er wel op aan dat hun kinderen in de gaten worden gehouden», vertrouwt de studiemees-

Ondanks de Belgenmoppen steken steeds meer scholieren uit Nederland de grens over om bij ons

naar school te gaan. Van kleuters tot hogeschoolstudenten. Waarom doen ze dat? KLASSE neemt u mee op een verkenningstocht naar scholen in enkele Vlaamse grensge-

REPORTAGE

meenten. En daar spreekt je de juf (tot verbazing van de Nederlanders) niet zomaar aan met Mieke.

«Mieke

heet bij ons

Mevrouw.»

ter ons toe. «We moeten in het begin van het schooljaar inderdaad veel strenger optreden in klassen met veel Nederlanders. Die leerlingen zijn gewend aan een vrijere opvoeding. Dat geeft soms heropvoedingsproblemen. Maar eenmaal als ze zich aan de afspraken houden zijn het aangename leerlingen. Elke dag komen ze de grens over. Of ze zijn hier op internaat of huren een kamer. Eerst kwamen ze voor onze hotelfdeling omdat er bij hen een numerus clausus was. Achteraf ontdekten ze ook onze andere studierichtingen. De afdeling publiciteit is vaak dicht bevolkt met Nederlanders. Dat is waarschijnlijk het gevolg van mond-aan-mondreclame. Leerlingen geven brochures van onze school door aan vrienden en kennissen over de grens.»

Paraplu

In het Technisch Instituut Sint-Jansberg van Maaseik telt de TSO-BSO-afdeling meer dan een kwart Nederlandse scholieren. In de afdeling voor buitengewoon secundair onderwijs (BuSO) is dat zelfs iets meer dan de helft. «Onze school is pertinent tegen het inleggen van een bus om leerlingen van over de grens op te pikken», stelt de directeur. «Los van de beslissingen van het oudercomité hebben enkele Nederlandse ouders echter een lijn georganiseerd met een busmaatschappij. Dat is hun keuze. Wij vragen die mensen niet hun kinderen naar onze scholen te sturen. Vroeger was het oudercomité voor drie kwart bevolkt met Nederlandse ouders. Nu hebben we de Nederlandse vertegenwoordiging teruggebracht naar een reële verhouding volgens nationaliteit. Nederlandse ouders, met specifieke eisen voor vervoer en noem maar op, mochten tenslotte geen overwicht krijgen op de Vlaamse ouders. Ons oudercomité is trouwens een adviserende vereniging en heeft geen sterke invloed op de pedagogische aanpak. We wensen geen confrontatie met de directie en het lerarenteam maar veeleer een meewerkende houding als ondersteuning van het schoolwerkplan en ons opvoedingsproject. In Nederland is er daarentegen een andere communicatiestructuur en heeft het oudercomité er andere bevoegdheden.

Toch zijn de Nederlandse ouders best tevreden. Ze waarderen de begeleiding van de leerlingen. Onze school is met zijn 1400 leerlingen in vieren verdeeld. Elk deel staat onder leiding van een studie leider die in nauw contact staat met de vakleraars en de klasseleraars. Zo kunnen we elke leerling beter individueel opvolgen zodat hij ook beter aan zijn trekken komt.

Aan de Maaskant is er, vanuit de plaatselijke bedrijven, veel vraag naar werknemers met een specifieke vakopleiding voor houtbewerking. Aan de Nederlandse kant van de grens is het opleidingsaanbod in deze richting haast onbestaand. Vandaar dat velen tot bij ons oversteken. Voor het BuSO speelt daarbij ook nog een psycholo-

gisch effect. In hun gemeente worden Nederlandse jongeren niet herkend als leerlingen die speciaal onderwijs volgen. Als ze naar onze school komen zitten ze onder de algemene paraplu van Sint-Jansberg.»

Agressief

Vanuit de Nederlandse grensdorpen in Zeeuws-Vlaanderen gaan ongeveer tien procent van de kinderen tussen 4 en 12 jaar naar een school in West- of Oost-Vlaanderen. Op Nederlandse scholen in het grensgebied heerst zelfs enig ongenoegen over agressieve wervingscampagnes vanuit Belgische scholen. Volgens de onderwijsinspectie van de Vlaamse Gemeenschap mag een schooldirectie geen dwang uitoefenen op ouders bij de vrije schoolkeuze. Een agressieve wervingscam-

pagne is dus niet toegestaan. Maar wat is dat? Voorlopig werden geen nauwkeurige omschrijvingen of bewijsstukken van *agressief ronselen* voorgelegd.

Een Nederlands rijksinspecteur voor het basisonderwijs peilde naar de motivering van de ouders. Waarom sturen ze hun kinderen naar Vlaanderen? Vooral dat kinderen bij ons vanaf 2,5 jaar opgevangen worden voedt de kleuteraanvoer vanuit Nederland. In Nederland moeten die kinderen naar een (dure) crèche. Ze mogen er pas vanaf hun vierde jaar naar de kleuterschool. Zowel privé- als gemeenschappelijk vervoer worden daarom ingelegd naar Vlaanderen. De kinderen worden gehaald en gebracht. Er is bij ons voorts de hele dag opvang, van 8 tot na 17 uur. En de schoolvakanties sluiten beter aan bij die van ouders die in België werken. Ook enkele motieven van onderwijskundige aard spelen mee. Ze bevestigen de reeds vastgestelde trend. Nederlandse ouders menen dat het Vlaams onderwijs sterker de nadruk legt op de cognitieve ontwikkeling. Er heerst een strakkere discipline. De kinderen komen er in kleinere klassen. En soms kiest men voor een Belgische school als tussenoplossing om plaatsing in het *speciaal* onderwijs (buitengewoon onderwijs) te voorkomen.

In de rij

In Voeren steken al twintig jaar Nederlandse kinderen dagelijks de grens over om naar de *Belgische* school te gaan, naar het *Vlaams* onderwijs dus. De *Provinciale Secundaire School* telt er ongeveer een kwart Nederlandse scholieren. «De dichtstbijzijnde secundaire school is in Maastricht», vertelt de directie ons. «Voeren ligt in veel gevallen dichterbij. Een Nederlandse leerling reist nog altijd voor 80 à 90 procent met de fiets. Daar de verbindingsweg met Maastricht levensgevaarlijk is voor fietsers komen ze via rustige binnenwegen naar ons toe. Alleen de jongsten worden met de auto gebracht. De oudsten komen met de bromfiets.

De belangstelling van de ouders voor het Vlaams onderwijssysteem is echter de belangrijkste reden voor de grensoversteek. Ze hebben interesse voor het algemeen vormend onderwijs en het orde- en tuchtreglement. Of het verschil met hun systeem dan zo groot is? Sommige kranten hebben het in sensatieartikels over onze militaristische rijen waarin de leerlingen niet mogen bewegen vóór een bepaald belysnaal hun daartoe de toestemming geeft. De leerlingen, ook in het secundair, stellen zich inderdaad op in rijen bij het eerste belysnaal. Dit gebeurt telkens om de *troep* ordelijk te verzamelen op de speelplaats. Ze zeggen dat dit systeem in Nederland niet meer doenbaar is. Dat is overroepen. Ook in Nederlandse scholen bestaan nog rijen.

Scholen in Maastricht kampen bovendien sterk met spijbelgedrag. In onze plattelandsgemeente, waar de school bovendien buiten de dorpskom ligt, is spijbelen haast onmogelijk. We hebben daar gemakkelijk toezicht op.»

Officieel papiertje

«Bij jullie hebben ze proefwerken te maken voor veertien vakken», zeggen de ouders ons.

AANTAL NEDERLANDSE LEERLINGEN/STUDENTEN IN HET VLAAMS ONDERWIJS

Woonachtig in	1992-1993			1993-1994		
	Vlaand.	Nederl.	TOTAAL	Vlaand.	Nederl.	TOTAAL
<i>Gewoon secundair</i>	1864	2072	3936	1928	2092	4020
<i>HOB</i>	390	406	796	446	485	931
TOTAAL	2254	2478	4732	2374	2577	4951

Klasse Grafiek

«In Nederland zitten er in het pakket van het eindjaar slechts een vijftal», legt de directie uit. «In het Nederlands systeem wordt al vrij vroeg *gespecialiseerd*. In Vlaanderen is overstappen in principe mogelijk omdat er toch altijd een vast pakket van vakken wordt aangeboden. Nederlandse scholieren schakelen soms in het tweede en derde jaar van het secundair onderwijs over naar Vlaanderen omdat ze in hun systeem vastlopen. Ons secundair onderwijs duurt zes jaar. Bij hen geeft een vierjarige MAVO-opleiding in het voortgezet onderwijs geen toegang tot bepaalde specialisaties en beroepsvervolmakingen. Daarom stappen ze bij ons over in een TSO-opleiding, een handelsrichting bijvoorbeeld. Op het einde van die opleiding behalen ze een officieel getuigschrift van secundaire studie. Dat getuigschrift geeft volgens Nederlandse normen mogelijkheden tot hoger onderwijs. Het kost ze soms moeite en twee jaar zittenblijven. Maar ze hebben dat er voor over om hun *officieel papiertje* in handen te krijgen.»

Sommige ouders

hebben zelf een

busdienst ingelegd.

Achtenzestigsters

We lopen even langs in de *Provinciale Basisschool van Voeren* waar een vijftiental Nederlanders op een totaal van 200 lagere schoolkinderen zitten. «De kwaliteit van ons onderwijs geeft de doorslag», zegt de directeur zonder blozen. «De Nederlandse ouders hebben niet alleen oog voor de inhoud maar ook voor de structuur en organisatie van ons onderwijssysteem. Die ouders behoren meestal tot de generatie van de *achtenzestigsters*. Nu zijn ze ex-aanhangers van de anti-autoritaire opvoeding en de *losse* vrijheid zien ze steeds minder zitten. Dat bij hen overschillig wie zo maar de school binnenloopt om zijn filosofie te verkondigen over de didactisch-pedagogische aanpak kan niet langer meer, vinden ze. Je loopt toch niet telkens bij je tandarts of garagehouder langs om hem te vertellen hoe hij zijn werk moet doen. Ze zijn al dat participeren beu. Volgens hen mag inspraak de oorspronkelijke eigenheid van een school, waar ze als ouders eerst voor gekozen hadden, niet veranderen.

Eerst was ik bang dat die mensen hier alles overhoop zouden zetten maar dat blijkt niet zo. Ze hebben vertrouwen in de vakbekwaamheid en de professionaliteit van de Vlaamse leraars.

Ik ronsel niet. Ik hou wel de deur van mijn kantoor open om vragen te beantwoorden. Ik tracht ook wat te selecteren. Ouders die herrie hadden op hun Nederlandse school komen er bij mij moeilijk in. Wij respecteren hier waarden. Als de kinderen binnenkomen groeten ze nog altijd de meester en de juffrouw op een beleefde manier. Bij ons geen *hoi Mieke*.» ■

In ons land worden per jaar zowat 20.000 echtscheidingen uitgesproken. Een kind op de vijf is erbij betrokken. In het Brussels zelfs een op de drie. Sinds oktober is de echtscheidingsprocedure grondig gewijzigd. Voortaan kunnen kinderen gehoord worden in ieder proces dat hun aanbelangt. Leerkrachten hebben te maken met kinderen van wie de ouders uit elkaar zijn

ECHTSCHIEDING

of al officieel gescheiden zijn. Veel kinderen passen zich aan en vinden het heel normaal dat ze bijvoorbeeld twee vaders hebben. Maar eer het zover is zitten ze vaak opgesloten onder een stolp van verzwegen emotionele problemen.

SAMIRA, 12 jaar: «Voor mijn ouders was die scheiding wel nodig om gelukkig te kunnen zijn. Maar ik vond dat oneerlijk en gemeen tegenover mij en mijn zusje. Maar ik kon er toch niets aan veranderen. Als ze elkaar niet kunnen vertrouwen en uitstaan, heeft het geen zin meer bij elkaar te blijven. Ik werd heel bang als ze ruzie maakten. 's Avonds kon ik niet meer in slaap komen. Het is dus beter dat ze nu van elkaar weg zijn. Maar ik vind dat gescheiden ouders geen nare dingen over elkaar moeten zeggen als hun kinderen erbij zijn. Mijn moeder zegt wel eens dat ik mijn vader moet bellen om hem eraan te herinneren dat hij me moet komen oppikken. Alsof hij dat zou vergeten! Mijn vader maakt dezelfde opmerkingen. Daar heb ik juist een hekel aan. En ik wou dat ze daar allebei mee ophielden.

Sommige moeders voelen er niets voor om weer te trouwen. Ze vinden het trouwens ook niet nodig als je gewoon met iemand samen kunt gaan leven. Een huwelijk benauwt hen. Gelukkig maar, want kinderen vinden het niet prettig als er iemand anders in de plaats komt van hun vader. Behalve, als moeder een vriendje heeft die ook lief is voor de kinderen, willen ze dat hij hun vader wordt.

Ik zie mijn vader niet vaak. Het is nu al een jaar geleden. Vroeger was dat om de veertien dagen. Soms wil ik hem niet zien want dan denk ik altijd aan vroeger. Dan begin ik te huilen. Ik ben ook jaloers op de kinderen die een vader hebben in huis.

Ik denk dat ik later wel zal trouwen maar ik ben er

«Ik heb twee vaders»

niet zo zeker van dat ik nooit zal scheiden. Mijn moeder heeft me eens verteld dat zij, toen ze trouwde, ook nooit gedacht heeft dat het op een scheiding zou uitdraaien.

Wat ik bij een scheiding ook jammer vind is dat je niet alleen je vader kwijtraakt maar ook veel vrienden. Mijn zusje en ik moesten telkens naar een andere school omdat mijn moeder vaak verhuisde. Op elke school had ik leuke vriendinnen. Ik moest altijd van hen afscheid nemen. Dat vond ik heel triestig. Het ging niet zo best op school omdat ik steeds maar over de toestand thuis zat te denken. Daardoor kon ik niet goed opletten en heb ik niet zo goed mijn best gedaan als eigenlijk wel zou moeten.

Binnenkort komt de scheiding voor. Dan zullen ze me vragen bij wie ik wil wonen. Dan kan ik alleen een groot vraagteken zetten. Ze zijn allebei mijn ouders en ik hou van allebei. Maar ik zal bij mijn moeder blijven, anders zou ik haar in de steek laten. En mijn vader redt zich wel alleen. Maar ik wou alleen dat hij ons weer kwam bezoeken. Ik mis hem bijna iedere dag.»

Dit is een opstel van een leerling. En leerlingen met dergelijke problemen zitten er in elke klas. De leerkracht had wel een vermoeden dat er iets met

haar aan de hand was. Maar wat? En hoe moet hij daarop reageren?

Een brief

Minderjarige kinderen, met het vereiste onderscheidingsvermogen, kunnen nu ook gehoord worden in gerechtelijke procedures, dus niet alleen in echtscheidingszaken. Hoe gebeurt dat in de praktijk?

CLAUDINE DE BIE, jurist: Tot nu toe werden in echtscheidingsprocedures alleen de ouders gehoord, heel zelden de kinderen. Nu kunnen kinderen zelf een gewone brief schrijven naar de rechter of de procureur des konings. Maar de praktijk zal uitwijzen dat

kinderen jonger dan zeven meestal niet gehoord zullen worden omdat ze niet in staat zijn een dergelijke brief te schrijven. We vragen ons af hoe de rechter kan beslissen dat

het kind al of niet het vereiste onderscheidingsvermogen heeft. Hoe kan hij dat uit een brief afleiden. Het ene kind drukt zich trouwens beter mondeling dan schriftelijk uit. Er is bovendien geen beroep mogelijk als de rechter oordeelt het betrokken kind niet te horen omdat het nog te weinig verstandelijke vermogens heeft.

Beslist alleen het kind om gehoord te worden?

CLAUDINE DE BIE: Het verzoek om gehoord te worden kan ook uitgaan van de rechter. Dan zal het kind *opgeroepen* worden. Over hoe ze dat precies gaan doen is nog geen eenduidigheid. Hoe stellen de rechters een brief op die kinderen begrijpen? Waar zal het kind worden gehoord? In een rechtszaal? Het best zou de rechter naar de school kunnen gaan waardoor het kind in zijn vertrouwd milieu blijft. Eventueel kan de rechter zich laten bijstaan door een psycholoog of een sociaal werker. Er moet toch iemand bij zijn die de taal van het kind begrijpt en de achtergrond van zijn emoties kan interpreteren. Een kind dat nogal verbaal weerbaar is zal zich beter en assertiever uitdrukken. Een meer gesloten kind zou misschien minder kansen hebben om zijn *onderscheidingsvermogen* te bewijzen.

Stoute dingen

Dat lijken mooie voornemens maar heel wat praktische dingen zijn nog niet eenvormig geregeld. De weg blijft moeilijk. Ook voor een volwassene is het niet vanzelfsprekend een brief te schrijven naar de rechter. Bij wie kan het kind terecht met zijn vragen?

KARIN HUTSEBAUT, psychotherapeut: Voor kinderen jonger dan twaalf jaar blijkt de leerkracht nog altijd een van de weinige vertrouwenspersonen te zijn. Net die leeftijdsgroep heeft behoefte aan praktische hulp bij het hoorrecht. Waar moeten ze met hun vragen heen? Hoe moeten ze een brief opstellen voor de rechter die hen wil horen? Wat moet er allemaal

instaan? Welke rechter is dat dan? Wat is een procureur des konings? Waar moet hun brief heengestuurd worden? Wie leest die brief en wat wordt ermee gedaan? Kan die brief met de eventuele klachten tegen de jonge schrijver gebruikt worden? Krijgen moeder of vader die brief ook te zien? Wat gebeurt er als een kind in een vlaag van woede een brief naar de rechter stuurt en dat zich daags nadien beklagt? De moeder kan het kind onder druk zetten om een brief naar de rechter te sturen waarin stoute dingen over de vader staan. Of, de vader heeft een brief geschreven die zoon of dochter gewoon moeten overschrijven maar waar leugens in staan over de moeder.

Maar het kind wil niemand kwetsen. Met wie kan het daarover praten?

KARIN HUTSEBAUT, psychotherapeut: Het zou raadzam zijn dat de leerkracht in klassikaal verband met eenvoudige woorden uitlegt wat hoorrecht is. Als hij zelf de rol van vertrouwenspersoon niet op zich kan nemen, zou er iemand anders op school beschikbaar moeten zijn die kan helpen bij het opstellen en het verzenden van de brief. Misschien kan ook het PMS aangesproken worden.

Soms wordt een leerkracht geconfronteerd met de eis een bepaald kind *beslist niet mee te geven aan de vader.*

KARIN HUTSEBAUT: Hier moet de leerkracht naar een wettelijk document vragen waarin staat hoe het

bezoekrecht voor beide partijen geregeld is. Hij moet zich hieraan houden, hoe groot de druk van een van beide ouders ook is. Het is aangewezen een zo objectief mogelijk standpunt in te nemen waarbij de stabiliteit en de veiligheid voor het kind primeert.

Hoe moet het met moederdag en vaderdag?

KARIN HUTSEBAUT: Ouders blijven vader en moeder van het kind, ook na de scheiding. Toch is het belangrijk dat de leerkracht een vertrouwensrelatie met het kind heeft zodat hij op de hoogte komt van bepaalde gevoeligheden. Hij moet voorkomen dat het kind mentaal gekwetst wordt. Maar het zou interessant zijn te peilen naar de mogelijkheid om *beide ouders* op feestelijkheden van de school uit te nodigen. Zij het dan afzonderlijk. Ook tijdens oudervergaderingen blijft het kind centraal, ook als de ouders boven zijn hoofd conflicten uitwerken. De leerkracht mag zich hierin niet laten meeslepen. Hij moet de betreffende ouder terugbrengen naar de bespreking van de leervorderingen van het kind. Echtscheidingen horen thuis op rechtbanken en niet op schoolvergaderingen.

Opluchting

Hoe kan je eventuele echtscheidingsproblemen aanvoelen bij kinderen in de klas?

KARIN HUTSEBAUT: Kinderen die plots slechte cijfers behalen signaleren hiermee problemen. Die kunnen van velerlei aard zijn zoals incest, seksueel misbruik, geweld binnen het gezin, psychologisch misbruik, ruzies en scheiding. Er zijn echter nog andere signalen. Een voorheen rustig kind wordt plots zonder aanwijsbare redenen hyperactief en veeleisend in de klas. Een en vrolijk kind keert zich plots in zichzelf. De schoolresultaten geraken in een dal. Het kind is mentaal afwezig en verstrooid. Een goed gesprek kan veel oplossen. **Maar niet alles.**

KARIN HUTSEBAUT: Natuurlijk niet. Je mag toch niet vergeten dat de veilige omgeving van een kind plots instort als vader en moeder uit elkaar gaan. Vaak voelen kinderen zich hieraan schuldig zonder dat daar enige reden toe is. Enige uitleg van een autoriteit, de leerkracht bijvoorbeeld, kan veel verhelpen. Met enkele woorden kan men het kind duidelijk maken dat mensen soms door de jaren heen uit elkaar groeien en andere interesses krijgen. Dat volstaat vaak om een kind duidelijk te maken dat het zelf geen schuld heeft aan de scheiding.

Hoe reageren lagere schoolkinderen meestal?

ANNEMIE REYSEN, psychotherapeut-pedagoog: Ze voelen zich in de steek gelaten en kijken met veel zorg de toekomst tegemoet. Ze worden overrompeld door loyaliteitsconflicten en denken dat ze iemands kant zullen moeten kiezen. En dat willen ze niet. Wanneer kinderen langere tijd ontkend hebben dat het niet goed ging tussen de ouders zullen ze door de scheiding overrompeld worden en in shock geraken. Wanneer kinderen langere tijd in angst geleefd hebben reageren ze veeleer met opluchting. Het is voor de kinderen belangrijk dat beide ouders hun eigen aandeel in de echtscheiding onderkennen en accepteren.

Er is een hoge correlatie tussen ouders die gescheiden zijn en kinderen die later ook scheiden. Het is belangrijk dat het kind in de loop van zijn verdere leven van de ouder of van zijn vertrouwenspersoon meekrijgt dat het mogelijk is om liefdevolle relaties uit te bouwen. ■

• *Voor raad kunnen leerkrachten of kinderen terecht bij de Jeugdpermanentie van Brussel - Gerechtsgebouw - Poelaertplein - 1000 Brussel - ☎ 02-512 55 78 (op werkdagen van 13.30 u. tot 16.30 u.).*

• *Als bemiddelaar kan een beroep doen op kinderspsycholoog Jan-Pieter Deman - Europees Instituut voor het Belang van het Kind - Tervoorlaan 58 - 2650 Edegem - ☎ 03-440 53 26.*

• *Gedragsproblemen bij kinderen in echtscheidingsituaties (Annie Reysen) is een nieuwe uitgave van Komplex - Adviescentrum familierecht en kleine geschillen - Maastrichterstraat 19 - 3500 Hasselt - ☎ en fax 011-22 98 04 - brochure bestellen door overschrijving van 100 fr. + 20 fr. verzendingskosten op rekeningnummer 450-0557611-14.*

«De leerkracht is vaak nog de enige vertrouwenspersoon.»

INFOLIJN

Voor al uw vragen over onderwijs:
Koningsstraat 71
1000 Brussel
☎ **02-219 18 00**

EÉN DAG ZIEK

Is er in het nieuwe systeem van controle van ziekteverloven ook een controle van afwezigheden van één dag? Soms moeten wij immers opdraaien voor collega's die een dag vroeger met vakantie willen vertrekken en dan ineens «ziek» worden.

Het nieuwe systeem maakt inderdaad een controle op de eendags-ziekteverloven mogelijk. Voor één dag ziekteverlof moet u weliswaar geen afwezighedsattest naar uw directeur sturen en evenmin een medisch attest naar de controlefirma Plus-MC. U moet wel uw directeur verwittigen van uw afwezigheid wegens ziekte. Uw directeur kan dan (maar hij moet dat niet) het controle-organisme vragen een controle-arts te sturen. Dergelijke controles gebeuren regelmatig, telkens op vraag van de directeur. In het vroegere systeem van controle op het ziekteverzuim was dit niet mogelijk, nu inderdaad wel.

Vlaamse Raad - Vragen en Antwoorden - Vraag nr. 88 van 28 februari 1994

HANDEL OP SCHOOL

Wij hebben op onze school een winkeltje waar de leerlingen schriften, agenda's, tekenmateriaal enz. kunnen kopen. Is dit wel wettelijk? Mag een school handel drijven? Ja, dat mag. Er is een ministe-

riële omzendbrief van 1989 waarin de toegelaten handelsactiviteiten worden opgesomd. Regel is dat deze verkooppraktijken de eenheid in pedagogisch-didactisch handelen van de school bewaren. **Wat mag?**

- verkoop en verhuur van leerboeken, agenda's enz.;
- verkoop van schoolbenodigdheden, typisch voor de school (met logo of naam van de school), voorgedrukte fardes, uniformen, gymkledij enz.;
- drank, versnaperingen, maaltijden bij opendeurdag, gymfeest of andere pr-activiteiten;
- kleine etenswaren en niet-alcoholische dranken voor onmiddellijk gebruik.

Wat niet mag? Elke vorm van handelspubliciteit in of via de onderwijsinstelling is verboden: de school mag geen informatie verspreiden om de verkoop van een product te bevorderen, ook niet als dat product in de eigen school wordt gemaakt. In dit kader mag de school bijvoorbeeld geen schoolagenda's met handelspubliciteit gebruiken. En in het kader van de eerlijke concurrentie tussen scholen zijn ook een aantal zaken verboden, zoals het aanbieden van materiële voordelen voor nieuwkomers die zich op een bepaalde dag inschrijven of het verspreiden van vlugschriftjes op opendeurdagen waarin nieuwkomers geschenken worden beloofd.

Anderszjds kan de school de leerlingen of hun ouders ook niet verplichten om bijvoorbeeld een uniform in de school zelf te kopen. De leerling moet steeds zélf kunnen kiezen: kopen in de school of kopen in de kleinhandel. Bij eventuele geschillen zal deze vrije keuze trouwens steeds een sterk argument zijn.

Meer informatie vindt u in de ministeriële omzendbrief van 5 juni 1989 (Witte Mappen, GD, Algemene Zaken, 8-12)

GEEN KIEKJES

Er komt op onze school nog elk jaar een fotograaf foto's maken van elke leerling. Is dat eigenlijk wel toegelaten? Neen. Zie daarvoor ook het antwoord op de vorige vraag. Klasfoto's maken en verkopen mag. Opschool individuele foto's maken en aan de man brengen is verboden.

GEDETACHEERDE VOOR KLASSE GEZOCHT

De redactie van KLASSE is aan uitbreiding toe. Eén gedetacheerde leerkracht komt het team versterken. Hij/zij zal redactioneel, administratief en organisatorisch werk verrichten. Hij/zij is creatief, kan goed schrijven en organiseren, kan zelfstandig een degelijk dossier samenstellen en uitschrijven, kan met een tekstverwerker om, heeft een brede interesse voor onderwijs en alles wat daarmee te maken heeft, is dynamisch en contactvaardig, kan in een team werken en zich soepel aanpassen, herkent zichzelf in aanpak en stijl van dit blad en kan nieuwe initiatieven nemen. Verplaatsingen zijn geen probleem.

U bent vastbenoemd en hebt interesse voor deze boeiende, afwisselende job als redacteur en organisator? Stuur ons dan een gedetailleerd c.v. en een handgeschreven sollicitatiebrief waarin u uw persoonlijke achtergrond en motivatie toelicht. Daarnaast verwachten we een dossiertje met drie teksten.

1. Een persoonlijke analyse van de huidige KLASSE en een communicatiestrategie voor de toekomst van het blad (ong. 1500 woorden).
2. Een interview met uzelf als toekomstig redacteur van KLASSE, klaar voor publicatie in het blad (ong. 1000 woorden).
3. Drie zelf geschreven artikels (elk ong. 200 woorden) voor de rubrieken JOURNAAL, IDEE en SIGNAAL.

Het heeft geen zin een zogezegde lange arm in te schakelen. Iedereen maakt een eerlijke kans. De dossiers worden door een onafhankelijke jury beoordeeld en een selectie van de kandidaten wordt uitgenodigd voor een interview. Er wordt geen andere correspondentie (ook niet telefonisch) over deze sollicitatie gevoerd.

Stuur het hele pakketje vóór 10 januari 1995 naar de secretaris-generaal van het Departement Onderwijs - Sollicitatie KLASSE - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - 1010 Brussel.

Wie klachten heeft over handeltjes op school kan terecht bij de Commissie voor Laakbare Praktijken - Departement Onderwijs - Juridische Dienst - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 38

missies van de Vlaamse Gemeenschap voor het academisch onderwijs. In een nieuwe brochure vindt u alle informatie: een bevattelijke situatieschets, met als bijlage de wetgeving, adressen van de studie-adviesdienst van elke universiteit en een overzicht van alle academische opleidingen in Vlaanderen.

De brochure kost 50 fr. U kunt ze bestellen door overschrijving van het juiste bedrag op rekeningnr. 091-2203006-68 van Departement Onderwijs - Dienst Verkoop van publikaties - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 94 36, met de vermelding 94/1631/examencommissie academisch.

Meer informatie: Departement Onderwijs - Bestuur Universitair Onderwijs - Erwin Malfroy - Koningsstraat 136 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 42 47

STUDENTEN LERAARS

Ik sta als regent in het onderwijs maar zou zelf nog voortwillen

studeren. Nu heb ik horen vertellen dat er ook voor universitair onderwijs een soort «middenjury» zou bestaan. Klopt dat?

Er is inderdaad een alternatieve weg om een Vlaams universitair diploma te behalen. Die loopt via de Examencom-

UW REACTIE

Stel dat u een aardig/onaardig/kritisch briefje schrijft naar KLASSE over het blad en/of een of ander artikel. Stel dat de onschuldige hand deze maand net uw brief eruit pikt en met een boekenpakketje van Uitgeverij Garant bekoort. Wedden dat u dan Diana Flipkens uit Kortessems heet en studente bent in het eerste jaar Lagere Normalschool? Stel dat volgende keer uw naam hier staat!

GRATIS TOEGANG FILM TAXANDRIA

Ik ontvang graag twee gratis tickets voor de film TAXANDRIA van Raoul Servais. Met de tickets die u mij opstuurt kan ik naar de film gaan kijken in gelijk welke filmzaal in Vlaanderen waar de film op het programma staat (vanaf eind januari '95).

Naam: ..... Functie: .....

Adres: .....

Terugsturen naar Kinopolis - Eeuwfeestlaan 1 - 1020 Brussel

GRATIS TOEGANG EURO SPACE CENTER (REDU)

Reserveer voor mij een gratis toegangskaart voor het Euro Space Center in Redu. (Uitsluitend voor leerkrachten derde graad lager onderwijs en eerste graad secundair onderwijs, samen met hun gezinsleden). Als ik er niet meer bijkan, krijg ik daarvan een bericht, samen met een informatiepakketje. Ik kom op:

zaterdag 7 januari 1995: voormiddag / namiddag met 1 / 2 / 3 / 4 / 5 / personen.

zondag 8 januari 1995: voormiddag / namiddag met 1 / 2 / 3 / 4 / 5 / personen.

Ik kan niet komen op 7 of 8 januari maar krijg toch graag een informatiepakket.

Naam: ..... Functie: .....

Adres: .....

Terugsturen naar Euro Space Center - Rue devant les Hêtres 1 - 6890 Transinne

GRATIS TOEGANG EUROPLANETARIUM (GENK)

Dit is een gratis toegangskaart voor twee personen voor een voorstelling in het Europlanetarium van 9 december tot en met 7 januari (wo 15 u. + 16.30 u./vr 20 u./zo 15 u. + 16.30 u.). Deze bon afgeven aan de kassa nadat u telefonisch uw plaatsen hebt gereserveerd.

Naam: ..... Functie: .....

Adres: .....

Europlanetarium - Kattevennen 19 - 3600 Genk - + 089-35 27 94

FEESTBON

Duid op deze bon in volgorde met 1, 2, 3... aan naar welke activiteit uw voorkeur uitgaat. Duid a.u.b. alleen activiteiten aan waar u ook werkelijk naar toe zult gaan. Het lot beslist of u bij de gelukkigen bent. Wij sturen u dan de nodige toegangsbewijzen op. Eén cadeau krijgen de eerste 5000 inzenders in elk geval: de set postkaarten met de beste cartoons uit KLASSE.

Ja, ik feest mee met VIJF JAAR KLASSE. Mijn voorkeur gaat uit naar:
(aanduiden met 1, 2, 3, enz.)

De Blauwe Maandag Compagnie: O'Neill. Twee toegangskaarten voor woensdag 14 december (19.30 u.) - Tongeren, De Velinx

Barocco Locco: Carmina Burana. Twee toegangskaarten voor zaterdag 17 december (19.30 u.) - Tongeren, De Velinx

Het Schoolmuseum in Gent. Twee toegangskaarten:

zaterdag 14 januari (10.30 u.)

zondag 22 januari (10.30 u.)

Een verrassingsmenu in de hotelschool. Twee personen.

Bij voorkeur in: Wemmel Herk-de-Stad Koksijde Merkssem Gent

Een bezoek aan De Kunstbank: Mark groet de dingen (Geldig voor 1 persoon) zaterdag 21 januari (15 u.) - Brussel

De touwen in met Outward Bound 14/1 15/1 21/1 22/1
 1 persoon 2 personen

De set postkaarten met de beste cartoons uit KLASSE

Naam: ..... Functie: .....

Adres: .....

Tel. Nr. .... Naam van uw instelling: .....

Zo snel mogelijk terugsturen naar VIJF JAAR KLASSE - Koningstraat 138 - 1000 Brussel

Toelichting over de aanbiedingen op deze pagina vindt u in dit nummer op p. 18-19. En als u toch de moeite doet om pen en papier te nemen, waarom stopt u bij deze bon ook niet even een kaartje of een briefje met uw mening over KLASSE? De sterke en zwakke kanten, wat u aan het blad hebt en wat u er in de toekomst nog van verwacht... Samen kunnen we het blad alleen maar beter maken.

klasse

HOED AF VOOR ONDERWIJS

Met onderwijs bezig zijn is een eerbaar en belangrijk beroep. Dat lezen we ook in de talrijke publikaties die de jongste tijd verschijnen rond de professionalisering van het beroep. En het vertrouwen in ons onderwijs is groot: 76 % van de Vlamingen tussen 18 en 75 jaar zeggen veel vertrouwen te hebben in ons onderwijs. Daarmee ligt Vlaanderen aan de kop van de Europese landen en ver boven het gemiddelde van 54 %. We hebben ook een wereldrecord: van de beroepsbevolking staat bij ons meer dan 6 % in het onderwijs. Dat is twee keer zoveel dan in Duitsland, Nederland of Japan.

KLASSE is de schakel tussen al die mensen, van elk net en van elk niveau. Dit *Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen* bestaat nu precies vijf jaar. En u bent persoonlijk uitgenodigd op het feest. Snel naar p. 15, 18, 19 en 35.

Afgiftekantoor 8500 Kortrijk 1
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TJDSCHRIFT

verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

België - Belgique
PB
8500 KORTRIJK 1
4
281